

ΑΛΕΞΑΝΔΡΕΙΟ ΤΕΧΝΟΛΟΓΙΚΟ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΟ ΙΔΡΥΜΑ
ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗΣ
ΣΧΟΛΗ ΤΕΧΝΟΛΟΓΙΑΣ ΓΕΩΠΟΝΙΑΣ, ΤΕΧΝΟΛΟΓΙΑΣ ΤΡΟΦΙΜΩΝ
ΚΑΙ ΔΙΑΤΡΟΦΗΣ
ΤΜΗΜΑ ΤΕΧΝΟΛΟΓΩΝ ΓΕΩΠΟΝΩΝ
ΚΑΤΕΥΘΥΝΣΗ ΦΥΤΙΚΗΣ ΠΑΡΑΓΩΓΗΣ

ΠΤΥΧΙΑΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ

ΟΙ ΠΡΟΤΙΜΗΣΕΙΣ ΤΩΝ ΚΑΤΑΝΑΛΩΤΩΝ ΤΗΣ
ΚΕΝΤΡΙΚΗΣ ΜΑΚΕΔΟΝΙΑΣ ΣΤΑ ΒΙΟΛΟΓΙΚΑ ΠΡΟΪΟΝΤΑ

ΡΟΥΠΑΝΗ ΑΛΕΞΑΝΔΡΑ Α.Μ. 249/05
ΕΠΙΒΛΕΠΩΝ ΚΑΘΗΓΗΤΗΣ: ΠΑΛΑΤΟΣ ΓΕΩΡΓΙΟΣ
ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗ 2014

ΣΙΝΔΟΣ
ΣΕΠΤΕΜΒΡΙΟΣ 2014

ΕΥΧΑΡΙΣΤΙΕΣ

Η παρούσα εργασία αποτελεί την Πτυχιακή Εργασία στα πλαίσια των σπουδών μου στο Τμήμα ΦΥΤΙΚΗΣ ΠΑΡΑΓΩΓΗΣ του ΑΤΕΙ ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗΣ. Οφείλω θερμές ευχαριστίες στον καθηγητή μου Παλάτο Γεώργιο Καθηγητή Εφαρμογών, για την καθοδήγηση και την υποστήριξη του καθ' όλη τη διάρκεια εκπόνησης της εργασίας αυτής, καθώς και στην οικογένεια μου για την ηθική και οικονομική της συμπαράσταση καθ' όλη τη διάρκεια των σπουδών μου.

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

Περίληψη.....	5
Abstract.....	6
Κατάλογος Πινάκων.....	7
Κατάλογος Γραφημάτων.....	7
Κατάλογος Εικόνων.....	7
Συντομογραφίες και συμβολισμοί.....	8
Δομή Πτυχιακής Εργασίας.....	9
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1^ο ΓΕΩΡΓΙΚΟΣ ΤΟΜΕΑΣ	
1.1 Γεωργική Πολιτική.....	10
1.2 Κοινή Αγροτική Πολιτική.....	11
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2^ο ΕΝΑΛΛΑΚΤΙΚΗ ΓΕΩΡΓΙΑ	
2.1 Εναλλακτικές μορφές γεωργίας.....	14
2.2 Βιολογικές καλλιέργειες.....	16
2.2.1 Βιολογικά προϊόντα.....	17
2.2.2 Σύστημα πιστοποίησης.....	18
2.2.3 Κατανάλωση βιολογικών προϊόντων.....	19
2.2.4 Παράγοντες που επιδρούν στην εξέλιξη της βιολογικής γεωργίας.....	20
2.3 Βιωσιμότητα και αειφορία.....	20
2.4 Αριθμητικά δεδομένα.....	22
2.5 Νομοθετικό πλαίσιο.....	25
2.6 Τάσεις καταναλωτών.....	26
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3^ο ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑ ΚΕΝΤΡΙΚΗΣ ΜΑΚΕΔΟΝΙΑΣ	
3.1 Χωροταξικά – Γεωγραφικά στοιχεία.....	28
3.2 Δημογραφικά στοιχεία.....	28
3.3 Βιολογική καλλιέργεια Κ. Μακεδονίας.....	29
3.4 Στοιχεία ερευνών – δημοσιεύσεων.....	31
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 4^ο ΕΡΕΥΝΗΤΙΚΟ ΜΕΡΟΣ	
4.1 Γενικά στοιχεία.....	33

4.2 Αποτελέσματα έρευνας.....	33
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 5^ο ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ	
5.1 Συμπεράσματα.....	51
5.2 Προτάσεις.....	52
ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ.....	53
ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ.....	55

Περίληψη

Η παρούσα Πτυχιακή Εργασία έχει ως βασικό θέμα της τα βιολογικά προϊόντα. Μέσα από την βιβλιογραφική και ερευνητική επισκόπηση που πραγματοποιείται, επιχειρείται μια εις βάθος μελέτη των γνώσεων και προτιμήσεων των καταναλωτών για τα βιολογικά προϊόντα.

Πρόκειται για έναν κλάδο που κυρίως τα τελευταία χρόνια κέντρισε το ενδιαφέρον των καταναλωτών, των αγροτών, καθώς και των επιστημόνων και ερευνητών. Πολλές έρευνες έχουν αποδείξει τη σημαντικότητα των βιολογικών προϊόντων στην καθημερινή διατροφή των ανθρώπων και τις κύριες διαφορές τους από τα υπόλοιπα συμβατικά. Πόσοι είναι όμως τελικά αυτοί που έχουν κατανοήσει τη διατροφική αξία αυτών των προϊόντων; Πως έμαθαν για τα συστατικά που περιλαμβάνουν και τους τρόπους που καλλιεργούνται; Τελικά με ποια κριτήρια τα επιλέγουν ως τρόφιμα; Αυτά είναι ορισμένα βασικά ερωτήματα που δημιουργούνται σήμερα και αναζητούν απαντήσεις.

Μια τέτοια προσπάθεια αναζήτησης απαντήσεων σε ζητήματα που σχετίζονται άμεσα ή έμμεσα με τα βιολογικά προϊόντα επιδιώκεται και μέσω της παρούσας εργασίας. Μερίδα των καταναλωτών της Κ. Μακεδονίας αποτελεί το δείγμα μελέτης, όπου με βασικό εργαλείο την απάντηση ενός ερωτηματολογίου, γίνεται μια προσπάθεια αποσαφήνισης των απόψεων.

Θέματα πιστοποίησης των βιολογικών προϊόντων, των υψηλών τιμών τους και των μέσω ενημέρωσης τους αναδείχθηκαν ως εξαιρετικά σημαντικά.

Abstract

This project is a key issue of organic products. Through the literature review and research carried out, attempted an in-depth study and knowledge of consumer preferences for organic products.

This is an industry that mainly recent years piqued the interest of consumers, farmers and scientists and researchers. Many studies have demonstrated the importance of organic products in the daily diet of the people and the main differences from the other conventional. But how many are ultimately the ones who have realized the nutritional value of these products? How they learned about the ingredients include how grown? Ultimately what criteria to choose foods? These are some key questions raised today and seek answers.

Such an attempt to find answers to questions relating directly or indirectly to organic products and pursued through this work. A percentage of consumer K. Macedonia is the study sample, where in a basic tool to answer a questionnaire, an attempt is made to clarify the views.

Topics certification of organic products, high prices and information through their emerged as extremely important.

ΚΑΤΑΛΟΓΟΣ ΠΙΝΑΚΩΝ

Πίνακας 2.1	Καλλιεργούμενες εκτάσεις με βιολογική παραγωγή στην Ελλάδα.....	23
Πίνακας 2.2	Βιολογικές εκτάσεις επί του συνόλου της χρησιμοποιούμενης γεωργικής γης.....	24
Πίνακας 2.3	Χώρες με τη μεγαλύτερη έκταση βιολογικής καλλιέργειας (έτος 2011).....	24
Πίνακας 3.1	Μόνιμος πληθυσμός βάσει απογραφής 2011.....	29
Πίνακας 3.2	Αριθμός απασχολούμενων στο σύνολο των εκμεταλλεύσεων της Περιφέρειας Κεντρικής Μακεδονίας.....	29
Πίνακας 3.3	Εκμεταλλεύσεις με εφαρμοζόμενα συστήματα βιολογικής καλλιέργειας....	30
Πίνακας 3.4	Εκτάσεις βιολογικών καλλιεργειών σε στάδιο μετατροπής (έτος 2001).....	31

ΚΑΤΑΛΟΓΟΣ ΓΡΑΦΗΜΑΤΩΝ

Γράφημα 2.1	Βιώσιμη ανάπτυξη (Στόχος της Οδηγίας 2001/42/ΕΚ).....	22
-------------	---	----

ΚΑΤΑΛΟΓΟΣ ΕΙΚΟΝΩΝ

Εικόνα 3.1	Περιφέρεια Κεντρικής Μακεδονίας.....	28
------------	--------------------------------------	----

ΣΥΝΤΟΜΟΓΡΑΦΙΕΣ ΚΑΙ ΣΥΜΒΟΛΙΣΜΟΙ

Δ.Σ.....	Δημοτικό Συμβούλιο
Ε.Ε.....	Ευρωπαϊκή Ένωση
ΕΛ.ΣΤΑΤ.....	Ελληνική Στατιστική Αρχή
Ε.Σ.Υ.Ε.....	Εθνική Στατιστική Υπηρεσία Ελλάδας
Κ.Α.Π.....	Κοινή Αγροτική Πολιτική
Κ.Γ.Π.....	Κοινή Γεωργική Πολιτική
ΜΜΕ.....	Μικρομεσαίες Επιχειρήσεις
ΠΑΣΕΓΕΣ.....	Πανελλήνια Συνομοσπονδία Ενώσεων Αγροτικών Συνεταιρισμών
ΠΓΕ.....	Προστατευόμενη Γεωγραφική Ένδειξη
Π.Ε.....	Περιφερειακή Ενότητα
ΣΒΒΕ.....	Σύνδεσμος Βιομηχανιών Βορείου Ελλάδος
Σ.Ο.Γ.Ε.....	Σύλλογος Οικολογικής Γεωργίας Ελλάδας
Υ.Α.....	Υπουργική Απόφαση
USDA.....	United States Department of Agriculture

Δομή Πτυχιακής Εργασίας

Η παρούσα Πτυχιακή Εργασία διαρθρώνεται σε πέντε συνολικά κεφάλαια, μέσα από τα οποία γίνεται εκτενής ανάλυση του θέματος που πραγματεύεται.

Το **πρώτο κεφάλαιο** είναι εισαγωγικό και περιέχει πληροφορίες για τον γεωργικό κλάδο και συγκεκριμένα για την εξέλιξη της γεωργικής πολιτικής και της Κοινής Αγροτικής Πολιτικής στο πλαίσιο της Ε.Ε.

Το **δεύτερο κεφάλαιο** αποτελεί τον πυρήνα του θεωρητικού μέρους της εργασίας, καθώς εδώ αναλύονται εκτενώς θέματα που αφορούν την εναλλακτική γεωργία, τις βιολογικές καλλιέργειες και τα προϊόντα τους, καθώς και τη λειτουργία αυτών βάσει των αρχών της βιωσιμότητας και της αειφορίας. Παραθέτονται αριθμητικά στοιχεία για τις βιολογικές εκτάσεις και καλλιέργειες και την εξέλιξη τους στην Ελλάδα και την Ευρώπη και ορίζεται το νομοθετικό πλαίσιο που διέπει την πορεία τους.

Στο **τρίτο κεφάλαιο** δίνεται μια γενική εικόνα της Περιφέρειας της Κεντρικής Μακεδονίας που αποτελεί και την περιοχή όπου πραγματοποιήθηκε η έρευνα. Εδώ παρουσιάζονται χωροταξικά και δημογραφικά στοιχεία, καθώς και στοιχεία που αφορούν τις βιολογικές καλλιέργειες που χωροθετούνται στην έκταση της.

Το ερευνητικό μέρος της εργασίας παρουσιάζεται στο **τέταρτο κεφάλαιο**. Εδώ αναλύεται ο τρόπος που διεξήχθη η έρευνα και παραθέτονται τα αποτελέσματα που προέκυψαν σε γραφήματα.

Τα συνολικά συμπεράσματα εκ της βιβλιογραφικής μελέτης και έρευνας, συγκεντρώνονται και αναλύονται στο **πέμπτο** και τελευταίο **κεφάλαιο** της εργασίας.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1^ο ΓΕΩΡΓΙΚΟΣ ΤΟΜΕΑΣ

1.1 Γεωργική Πολιτική

Η Γεωργία αποτελεί έναν εκ των βασικότερων συντελεστών ανάπτυξης των σύγχρονων κρατών. Πρόκειται για έναν πολύ σημαντικό κλάδο που συμβάλει καθοριστικά στη διαμόρφωση του εθνικού προϊόντος και της απασχόλησης, δημιουργώντας μια ισχυρή μηχανή ανάπτυξης (Ζαρμπούτης, Γκακνή, 1992). Βέβαια, η γεωργία δεν σχετίζεται μόνο με τα τρόφιμα, καθώς αφορά την ανάπτυξη και εξέλιξη των αγροτικών κοινοτήτων, τα άτομα που ζουν και δραστηριοποιούνται σε αυτές, καθώς και το σύνολο των πολύτιμων φυσικών πόρων.

Για την Ελλάδα η γεωργία ήταν διαχρονικά αλλά και εξακολουθεί να είναι κλάδος με μεγάλη οικονομική, κοινωνική και παράλληλα πολιτισμική αξία. Αποτέλεσε βάση της οικονομίας της υπαίθρου, παραχωρώντας όμως τα τελευταία χρόνια την πρωτοκαθεδρία της αποδεδειγμένα στον τριτογενή τομέα υπηρεσιών. Συγκεντρώνει το 17% της απασχόλησης του ενεργού πληθυσμού και κατέχει το 30% περίπου επί του συνόλου των ελληνικών εξαγωγών (ΣΒΒΕ, 2003).

Γενικά, η αγροτική πολιτική σχεδιάζει και οργανώνει τη λήψη κατάλληλων μέτρων (βάσει της υφιστάμενης κατάστασης) για την επίτευξη των επιδιωκόμενων στόχων. Παράγοντες που επηρεάζουν την αγροτική πολιτική είναι (Παπαγεωργίου κ.α., 1999):

- α) το εδαφοκλιματικό περιβάλλον
- β) η γενική κατάσταση του γεωργικού τομέα στο σύνολο της οικονομίας
- γ) η ανεπάρκεια φυσικών πόρων
- δ) η ανεπάρκεια κεφαλαίου
- ε) το ανθρώπινο δυναμικό
- ζ) το μέγεθος, η δομή και ο αριθμός των γεωργικών εκμεταλλεύσεων
- η) το γεωργικό εισόδημα
- θ) η παραγωγικότητα στη γεωργία
- ι) η εναλλακτική χρησιμοποίηση των συντελεστών παραγωγής
- κ) οι διαπραγματευτικές δυνατότητες στις αγορές των γεωργικών προϊόντων
- λ) οι συνεταιριστικές οργανώσεις

μ) η διάρθρωση της παραγωγής

ν) η σχέση προσφοράς και ζήτησης των γεωργικών προϊόντων

Πρωταρχικός στόχος της Γεωργικής Πολιτικής είναι η αναδιάρθρωση της γεωργικής παραγωγής, δηλαδή η εμπόδιση της παραγωγής πλεονασματικών προϊόντων και η προώθηση των ζητούμενων με ειδικές ενισχύσεις στην εναλλακτική γεωργία (Παπαγεωργίου κ.α., 1999).

Η Κοινή Γεωργική Πολιτική (Κ.Γ.Π.) διέπεται από τις αρχές της Ε.Ε., καθώς ποσοστό άνω του 90% των ευρωπαϊκών εδαφών αποτελούν οι γεωργικές εκτάσεις ή τα δάση, αλλά παράλληλα αποτελεί το βασικότερο μέσο που καθορίζει και διαμορφώνει την ποιότητα των τροφών, την προστασία του περιβάλλοντος και το σύνολο των εμπορικών συναλλαγών¹.

1.2 Κοινή Αγροτική Πολιτική

Η Κοινή Αγροτική Πολιτική (Κ.Α.Π.) όρισε την εφαρμοζόμενη πολιτική των χωρών της Ε.Ε. στον γεωργικό τομέα. Μέσω της Κ.Α.Π. διαμορφώθηκαν κοινοί στόχοι και κοινά μέτρα στο πλαίσιο ενός συνόλου νόμων σχετιζόμενων με τη γεωργία και τη διακίνηση των προϊόντων της (Παπαγεωργίου κ.α., 1999).

Βασικοί στόχοι που ορίστηκαν με την κοινή αγροτική πολιτική ήταν (Παπαγεωργίου κ.α., 1999):

- 1) αύξηση της παραγωγικότητας της γεωργίας μέσω της τεχνολογικής ανάπτυξης, της εξασφάλισης ορθολογικής ανάπτυξης της γεωργικής παραγωγής και της άριστης χρήσης των συντελεστών παραγωγής
- 2) εξασφάλιση δίκαιου βιοτικού επιπέδου στο γεωργικό πληθυσμό
- 3) σταθεροποίηση των αγορών
- 4) εξασφάλιση εφοδιασμού
- 5) διασφάλιση λογικών τιμών κατά την προσφορά αγαθών στους καταναλωτές

Η Κ.Α.Π. μέσω ποικίλων οικονομικών ενισχύσεων στήριξε και εξακολουθεί να στηρίζει τους αγρότες της Ε.Ε. Αξίζει να σημειωθεί πως το 2011, οι πόροι που προέρχονταν από τις ενισχύσεις της ΚΑΠ για την Ελλάδα έφτασαν τα 3,092 δις ευρώ, εκ των οποίων το 76,1% ήταν άμεσες πληρωμές των αποσυνδεδεμένων ενισχύσεων. Για το χρονικό διάστημα 2007-2011 ο μέσος όρος των άμεσων πληρωμών έφτασε το 79% των συνολικών ενισχύσεων της Κ.Α.Π. (ΠΑΣΕΓΕΣ, 2013).

¹ http://europa.eu/legislation_summaries/agriculture/index_el.htm

Οι ενισχύσεις αυτές στήριξαν καθοριστικά τις γεωργικές συναλλαγές. Συγκεκριμένα για το έτος 2012, το επίπεδο των εξαγόμενων γεωργικών προϊόντων (περιλαμβάνοντας τροφές, ποτά, καπνό) ανήλθε σε 4,55 δις ευρώ, καταγράφοντας αύξηση 10,5% συγκριτικά με το έτος 2011. Βέβαια κάμψη ως προς την αξία παρουσίασαν το 2012 οι εισαγωγές κατά 4,5% (ΠΑΣΕΓΕΣ, 2013).

Στη βάση της νέας Κ.Α.Π. 2014-2020 έχουν τεθεί νέοι στόχοι και νέες στρατηγικές για την επίτευξη τους. Εκ των κυριότερων στόχων της είναι: η άμεση ενίσχυση μικροκαλλιεργητών και νέων αγροτών, γενικά η αναπροσαρμογή των ενισχύσεων, η στήριξη ομάδων και οργανώσεων παραγωγών που λειτουργούν ως ΜΜΕ, καθώς και η διασφάλιση των αγροτικών εισοδημάτων².

Το νέο πλαίσιο της Κ.Α.Π. στηρίζει ένα νέο, περισσότερο στοχευμένο καθεστώς, βοηθώντας ιδιαίτερα τους νέους αγρότες για εναλλακτικές μορφές γεωργίας. Συγχρόνως δίνει την ευκαιρία στους παραγωγούς να ισχυροποιήσουν και να εδραιώσουν τη θέση τους στην υπάρχουσα αγροδιατροφική αλυσίδα σε ένα ευρύτερο πλαίσιο οργανωμένων παραγωγών, με δυνατότητες πρόβλεψης και αντιμετώπισης των κρίσεων. Ως προς την βελτίωση της παραγωγικότητας και της ανταγωνιστικότητας της γεωργίας, η Κ.Α.Π. πλέον δίνει μεγάλη βαρύτητα στην καινοτομία και την έρευνα σχετικά με τις γεωργικές εφαρμογές (ΠΑΣΕΓΕΣ, 2013).

Εκτός από την προσέλκυση νέων αγροτών, η Ε.Ε. στηρίζει μέσω της ΚΑΠ καθώς και άλλων πολιτικών της, τόσο τους ήδη ασχολούμενους στον αγροτικό κλάδο, αλλά και μέσω κινήτρων ωθεί ενδιαφερόμενους να ασχοληθούν με τον πρωτογενή τομέα ως κύρια απασχόληση.

Οι δαπάνες του προϋπολογισμού της ΚΑΠ διαρθρώνονται ως εξής³:

1) Εισοδηματική στήριξη των αγροτών, καθώς και στήριξη για τη διασφάλιση των βιώσιμων γεωργικών πρακτικών

Καταβάλλονται ουσιαστικά ενισχύσεις με την προϋπόθεση της τήρησης των προτύπων ασφαλείας των προϊόντων. Συνολικά η χρηματοδότη από την Ε.Ε. φτάνει περίπου το 70% του προϋπολογισμού της ΚΑΠ. Συγκεκριμένα από τον Ιούνιο του 2013 με τη σχετική μεταρρύθμιση, το 30% των άμεσων ενισχύσεων συνδέθηκε με την τήρηση βιώσιμων γεωργικών πρακτικών με στόχο την προστασία του περιβάλλοντος.

2) Μέτρα στήριξης της αγοράς

² <http://www.agrotypos.gr/index.asp?mod=articles&id=83700>

³ <http://euroagrotikos.com/index.php/news/16-komision-agrotos-ee>

Πρόκειται για πληρωμές που ισοδυναμούν περίπου με το 10% του προϋπολογισμού της ΚΑΠ.

3) Μέτρα αγροτικής ανάπτυξης

Πρόκειται για πληρωμές που ισοδυναμούν περίπου με το 20% του προϋπολογισμού της ΚΑΠ. και στόχο έχουν να βοηθήσουν τους γεωργούς στον εκσυγχρονισμό των καλλιεργειών τους και στην αύξηση της ανταγωνιστικότητας τους.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2^ο ΕΝΑΛΛΑΚΤΙΚΗ ΓΕΩΡΓΙΑ

2.1 Εναλλακτικές μορφές γεωργίας

Την τελευταία κυρίως δεκαετία, δόθηκε ιδιαίτερη σημασία στην προστασία του περιβάλλοντος, στα καταγεγραμμένα προβλήματα που δημιούργησε η συμβατική γεωργία, στην ποιότητα των παραγόμενων τροφίμων, στις ακολουθούμενες γεωργικές πρακτικές και την απαραίτητη αλλαγή αυτών, καθώς και στις απαιτήσεις γεωργών και καταναλωτών για αλλαγή των γεωργικών εκμεταλλεύσεων. Αποτέλεσμα ήταν η προώθηση και ανάδειξη νέων αειφόρων μορφών της γεωργίας (Θεοχαρόπουλος, 2013).

Οι αειφόρες μορφές γεωργίας ή εναλλακτικές μορφές γεωργίας όπως κοινά αποκαλούνται, χρησιμοποιούν φυσικές διαδικασίες και το σύνολο των τοπικά διαθέσιμων πόρων κάθε τύπου. Στηρίζουν τη βιοποικιλότητα, τη χρήση της ανανεώσιμης ενέργειας, την ανακύκλωση ποικίλων θρεπτικών στοιχείων και φυσικά τον περιορισμό της χρήσης αγροχημικών (Γαλανοπούλου, 2004).

Η εναλλακτική γεωργία βασίζεται στη συμμετοχή των φυσικών διεργασιών στο σύνολο της παραγωγικής διαδικασίας και παράλληλα στην ελαχιστοποίηση των εισροών που καταστρέφουν το περιβάλλον καθώς και την υγεία αγροτών και καταναλωτών. Σήμερα υλοποιούνται διαρκώς μελέτες και ερευνητικά προγράμματα που σχετίζονται με την εναλλακτική - αειφόρο γεωργία και διαμορφώνονται οι μηχανισμοί που την προωθούν.

Κατά τον Ελευθεροχωρινός (2010), η ανάπτυξη των εναλλακτικών καλλιεργειών λαμβάνει υπόψη το κλίμα της περιοχής όπου πρόκειται να καλλιεργηθούν αυτές, τις κλιματικές μεταβολές και τους απαιτούμενους τρόπους άσκησης αυτού του είδους γεωργίας. Οι εναλλακτικές καλλιέργειες είναι σχεδόν ακάλυπτες από διάφορες φυτοπροστατευτικές ουσίες. Συνολικά τα προϊόντα που παράγονται είναι ποιοτικά και ασφαλή (πιστοποιημένα). Η απαιτούμενη πιστοποίηση αφορά όλα τα στάδια των διαδικασιών όπως: συλλογή, συσκευασία, τυποποίηση, αποθήκευση και μεταφορά (Ελευθεροχωρινός, 2010).

Όπως έχει προκύψει από σχετικές μελέτες, οι εναλλακτικές καλλιέργειες δεν έχουν υψηλές απαιτήσεις, έχουν μεγάλη προσαρμοστικότητα ειδικά στο μεσογειακό κλίμα, αξιοποιούν ακόμη και φτωχά ή υποβαθμισμένα εδάφη, και σε μεγάλο ποσοστό τους επίσης παρουσιάζουν ισχυρές φαρμακευτικές ιδιότητες.

Η ορθή χρήση των αειφόρων πρακτικών στον τομέα της γεωργίας θα βοηθούσε σημαντικά στην αύξηση της παραγωγικότητας. Το ζήτημα όμως που έχει προκύψει σήμερα

είναι εάν τα παραγόμενα εξ' αυτών των διαδικασιών προϊόντα μπορούν να καλύψουν συνολικά τις ανάγκες των ανθρώπων.

Κύριοι στόχοι της εναλλακτικής γεωργίας είναι (Γαλανοπούλου, 2004):

- α) παραγωγή τροφών (επαρκών ποσοτήτων) υψηλής θρεπτικής ποιότητας
- β) αρμονική συνύπαρξη και όχι κυριαρχία με τα φυσικά οικοσυστήματα
- γ) ορθή λειτουργία των βιολογικών κύκλων
- δ) μακροχρόνια διατήρηση της γονιμότητας των εδαφών
- ε) χρήση ανανεώσιμων πόρων
- ζ) αποφυγή όλων των μορφών ρύπανσης από τις ασκούμενες γεωργικές τεχνικές
- η) διατήρηση της γενετικής ποικιλότητας μέσω της προστασίας του συνόλου των φυτικών και ζωικών πληθυσμών
- θ) αποδοχή της κοινωνικής και οικολογικής επίδρασης που έχουν τα αγρό-οικοσυστήματα

Όσον αφορά τα κυριότερα πλεονεκτήματα των εναλλακτικών καλλιεργειών, αυτά είναι (Φουλίδη, 2012):

- εξαιρετικά γαστρονομικά προϊόντα
- ελάχιστες απαιτήσεις σε μηχανολογικό εξοπλισμό
- περιορισμένες καλλιεργητικές φροντίδες
- εξαγωγή προϊόντα
- χαμηλό κόστος καλλιέργειας
- εξασφάλιση ικανοποιητικών εισοδημάτων

Ως προς τις βασικές προϋποθέσεις που απαιτούνται για την ανάπτυξη της εναλλακτικής γεωργίας, αυτές συνοψίζονται ως εξής⁴:

- κατάλληλες υποδομές για στήριξη της εμπορίας και διακίνησης των προϊόντων της εναλλακτικής γεωργίας
- κατάλληλη ενημέρωση των αγροτών για κατανόηση της βιωσιμότητας των καλλιεργειών αυτών
- εισαγωγή της εν λόγω μορφής γεωργίας στην τριτοβάθμια εκπαίδευση
- ενημέρωση των καταναλωτών για τις ιδιαιτερότητες των προϊόντων
- χρηματοδότηση ερευνών για σχετικά με την εναλλακτική γεωργία θέματα.

Εξ' αρχής βασικό κίνητρο που ώθησε τους αγρότες να στραφούν στην εναλλακτική γεωργία ήταν η υψηλή ζήτηση των προϊόντων αυτών από τους καταναλωτές. Όμως οι καλλιεργητές που ενδιαφέρθηκαν να ασχοληθούν με την εναλλακτική γεωργία είχαν

⁴ http://www.eurane.com/alter-agro/pdf/study1_gr.pdf

αρχικά ελλειπείς σχετικές γνώσεις. Στο πλαίσιο αυτό σε εθνικό, ευρωπαϊκό αλλά και διεθνές επίπεδο οργανώθηκαν ειδικά σεμινάρια, ημερίδες και προγράμματα κατάρτισης των ενδιαφερομένων, με παράλληλα κίνητρα για προσέλκυση νέων.

Είναι πολύ σημαντικό πλέον τα άτομα που έχουν επιλέξει ως βασική τους απασχόληση την εναλλακτική γεωργία και την παραγωγή βιολογικών προϊόντων, να κατέχουν σχετικές γνώσεις και να μην στηρίζονται απλά σε εμπειρικές μεθόδους και αντίστοιχες γνώσεις.

2.2 Βιολογικές καλλιέργειες

Η βιολογική καλλιέργεια αποτελεί ένα ολοκληρωμένο σύστημα που σχετίζεται με την παραγωγή και διαχείριση των αγροτικών προϊόντων, με κύριο συντελεστή την προστασία του περιβάλλοντος και την προάσπιση της υγείας των καταναλωτών. Οι βιολογικές καλλιέργειες σχετίζονται άμεσα με τις εναλλακτικές ως προς τις μεθόδους καλλιέργειας. Βασικό χαρακτηριστικό τους είναι η αποφυγή χρήσης λιπασμάτων, φυτοφαρμάκων και ποικίλων άλλων χημικών πρόσθετων ουσιών που κρίνονται ως επικίνδυνα για την ανθρώπινη υγεία (Σαρρή, Χριστάκης κ.α., 2008).

Πρόκειται ουσιαστικά για έναν κλάδο που έχει αναδειχθεί από σύγχρονους μελετητές και ερευνητές ως μερική λύση των περιβαλλοντικών, οικονομικών και κοινωνικών δυσλειτουργιών του υπάρχοντος μοντέλου γεωργίας και παράλληλα ένας τρόπος συνεισφοράς στο πλαίσιο της βιώσιμης προσέγγισης της γεωργίας (Lampkin et al, 2000).

Η βιολογική καλλιέργεια στην Ελλάδα μπορεί να αναπτυχθεί με εξαιρετική επιτυχία λόγω:

- α) των ήπιων κλιματολογικών συνθηκών της χώρας
- β) του ιδιαίτερου ανάγλυφου του ελληνικού εδάφους
- γ) του νησιωτικού χαρακτήρα της χώρας
- δ) της χαμηλής ρύπανσης από αγροχημικά
- ε) του οικογενειακού χαρακτήρα των εκμεταλλεύσεων

Οι κυριότεροι παράγοντες για την ορθή ανάπτυξη των φυτών στο πλαίσιο της βιολογικής γεωργίας είναι⁵:

- κατάλληλο υπόστρωμα
- ορθή λίπανση
- κατάλληλο πότισμα

⁵ <http://www.viologika.gr/viologiki-kalliergeia.php>

- καταπολέμηση με βιολογικούς τρόπους των βλαβερών εντόμων/ ζιζανίων
- κατάλληλη τοποθέτηση/ προσανατολισμός της καλλιεργήσιμης έκτασης
- ορθή συντήρηση του υποστρώματος ανάλογα με το καλλιεργήσιμο είδος

Θα πρέπει να τονισθεί λοιπόν πως οι βιολογικές και οι εναλλακτικές καλλιέργειες κινούνται στη βάση της προστασίας του περιβάλλοντος και ο καλλιεργητής αυτών οφείλει να σέβεται και να προστατεύει το περιβάλλον, να μη σπαταλάει νερό, να εξοικονομεί ενέργεια και να ανακυκλώνει οργανική ύλη.

2.2.1 Βιολογικά προϊόντα

Τα προϊόντα που προκύπτουν από τις βιολογικές καλλιέργειες ορίζονται ως βιολογικά και είναι πλούσια σε βιταμίνες και ιχνοστοιχεία. Οι χρησιμοποιούμενες πρακτικές για την παραγωγή τους ενισχύουν την εδαφική γονιμότητα και προστατεύουν την ποιότητα του εδάφους, του νερού και της ατμόσφαιρας (Σαρρή, Χριστάκης κ.α., 2008). Πρόκειται συνεπώς για προϊόντα που προκύπτουν στο πλαίσιο μιας ολοκληρωμένης φιλοσοφίας παραγωγής.

Βιολογικά προϊόντα μπορεί να χαρακτηρίζονται τα μη μεταποιημένα προϊόντα φυτικής ή ζωικής προέλευσης (λαχανικά, φρούτα, πατάτες, σιτάρι κ.α.), καθώς και είδη τροφίμων αποτελούμενα από ένα ή περισσότερα φυτικής προέλευσης συστατικά (ΣΒΒΕ, 2003).

Η πιστοποίηση των βιολογικών προϊόντων πραγματοποιείται από τους ειδικούς Οργανισμούς Ελέγχου και Πιστοποίησης που αδειοδοτούνται από το Υπουργείο Αγροτικής Ανάπτυξης και Τροφίμων.

Οι βιολογικές μέθοδοι παραγωγής οφείλουν να συμμορφώνονται με την αυστηρή νομοθεσία της Ε.Ε. Η σήμανση των βιολογικών προϊόντων στην Ε.Ε. επιτυγχάνεται με ειδικό λογότυπο.

Σύμφωνα με την ευρωπαϊκή νομοθεσία και την USDA (United States Department of Agriculture), ο χαρακτηρισμός βιολογικά προϊόντα δίδεται για προϊόντα των ακόλουθων κατηγοριών ⁶:

- βιολογικό κρέας
- βιολογικά πουλερικά
- βιολογικά αυγά
- βιολογικά γαλακτοκομικά

⁶ <http://www.viologika.gr/>

- βιολογικά φρούτα
- βιολογικά λαχανικά

με προέλευση από ζώα και φυτά στα οποία δεν έχουν χορηγηθεί αντιβιοτικά ή ποικίλων ειδών ορμόνες ανάπτυξης.

Βάσει των προδιαγραφών εκ του Κανονισμού της Ε.Ε. 2092/91, απαιτείται η τήρηση συγκεκριμένων προϋποθέσεων για τα βιολογικά προϊόντα.

Διατήρηση και αύξηση της γονιμότητας του εδάφους με (ΣΒΒΕ, 2003):

- καλλιέργεια ψυχανθών
- χλωρή λίπανση
- αμειψισπορά
- χρήση οργανικών λιπασμάτων συγκεκριμένων προδιαγραφών

Καταπολέμηση ασθενειών και επικίνδυνων ζιζανίων με (ΣΒΒΕ, 2003):

- κατάλληλη επιλογή ειδών και ποικιλιών
- εναλλαγή καλλιεργειών
- λήψη μέτρων όπως: φυτοφράκτες, φωλιές κ.α.
- εξολόθρευση ζιζανίων με φωτιά
- χρήση ειδικών προστατευτικών προϊόντων όταν κινδυνεύει άμεσα η καλλιέργεια

2.2.2 Σύστημα πιστοποίησης

Η πιστοποίηση των βιολογικών προϊόντων πραγματοποιείται από πολλούς πιστοποιητικούς οργανισμούς της Ευρώπης, που δραστηριοποιούνται σε πολλές χώρες της στο πλαίσιο της βιολογικής γεωργίας. Αναμφίβολα ο Κανονισμός 2092/91 διαμορφώνει τις ελάχιστες προϋποθέσεις που πρέπει να τηρούνται, ενώ ακολούθως κάθε οργανισμός ορίζει επιπλέον προϋποθέσεις στη βάση της διασφάλισης ποιότητας και εγκυρότητας του σήματος του. Βάσει του προαναφερόμενου Κανονισμού, ο αριθμός των πιστοποιημένων οργανισμών ορισμένων ευρωπαϊκών χωρών ενδεικτικά είναι: 3 στην Ελλάδα, 3 στο Βέλγιο, 52 στη Γερμανία, 7 στη Μεγάλη Βρετανία, 4 στη Γαλλία, 2 στη Δανία, 4 στην Ιρλανδία, 2 στην Ισπανία, 7 στην Ιταλία, 3 στο Λουξεμβούργο κ.λ.π. (ΣΒΒΕ, 2003).

Συγκεκριμένα στην Ελλάδα, οι 3 πιστοποιητικοί οργανισμοί που παρέχουν πιστοποίηση στους Έλληνες βιοκαλλιεργητές είναι:

- ΒΙΟΕΛΛΑΣ (πρώην Σ.Ο.Γ.Ε.)
- Δηώ
- Φυσιολογική

Ορισμένοι οργανισμοί έχουν δημιουργήσει παραρτήματα σε περισσότερες από μια χώρες, ενώ άλλοι έχουν περιορισμένη δράση σε ελάχιστους συνεταιρισμούς παραγωγών – μέλη τους. Αξίζει επίσης να επισημανθεί πως εκ του συνόλου των ευρωπαϊκών χωρών το σύστημα της Ολλανδίας είναι ημικρατικό και της Ισπανίας αντίστοιχα ιδιαίτερο περιφερειακό ημικρατικό.

2.2.3 Κατανάλωση βιολογικών προϊόντων

Σε πολλές χώρες σε παγκόσμιο επίπεδο και όχι μόνο στην Ελλάδα, υπάρχει μια σύγχυση του πληθυσμού για την κατανάλωση των βιολογικών προϊόντων. Υπάρχει μια σημαντική μερίδα του πληθυσμού που τα στηρίζει, τα επιλέγει και τα ξεχωρίζει. Υπάρχει ωστόσο και μια επίσης σημαντική μερίδα του πληθυσμού που δεν εμπιστεύεται τα προϊόντα αυτά αμφισβητώντας την ποιότητα τους.

Για να αυξηθεί η κατανάλωση βιολογικών προϊόντων απαιτείται προηγουμένως κατάλληλη ενημέρωση του κοινού για τα οφέλη της κατανάλωσης αυτών και τα πλεονεκτήματά τους. Η επιστήμη του μάρκετινγκ είναι η κατάλληλη για την διάχυση των απαιτούμενων αυτών πληροφοριών στο κοινό. Η αγορά των βιολογικών προϊόντων στηρίζεται σε άτομα απόλυτα συνειδητοποιημένα και όχι παρορμητικά, που έχουν δηλαδή επίγνωση των αγορών τους. Σημαντική λοιπόν είναι όχι μόνο η απλή ενημέρωση του πληθυσμού αλλά και η κατάλληλη εκπαίδευση ατόμων που επιθυμούν να αποκτήσουν βαθύτερες γνώσεις επί των βιολογικών προϊόντων (ΣΒΒΕ, 2003).

Αποδεδειγμένα η ύπαρξη συγκεκριμένης ετικέτας αποτελεί καθοριστικό στοιχείο για την αγορά των βιολογικών προϊόντων. Η ετικέτα αυτή είναι που αποτελεί εμμέσως της εγγύηση της ποιότητας του προϊόντος. Η περαιτέρω συνεπώς ενίσχυση του θεσμού θα βοηθήσει στην αύξηση της κατανάλωσης των βιολογικών προϊόντων και στην προσέλκυση μεγαλύτερης μερίδας καταναλωτών.

Υπάρχει αναμφίβολα πλέον μια ποικιλία διατιθέμενων ειδών βιολογικών τροφίμων. Με την πάροδο των χρόνων, την αύξηση του μεριδίου των προϊόντων αυτών επί της αγοράς και την μεγαλύτερη προσέλκυση ενδιαφερομένων αγροτών-επιχειρηματιών διαμορφώνονται σταδιακά νέες σειρές προϊόντων που προσελκύουν νέους αγοραστές/καταναλωτές. Τα νέα αυτά προϊόντα απαιτούν κατάλληλη διαχείριση και προώθηση προς κάλυψη συγκεκριμένων σημείων της καταναλωτικής αγοράς. Συνεπώς η αύξηση των νέων ειδών βιολογικών προϊόντων συνεπάγεται και ευρύτερη ανάπτυξη τους.

2.2.4 Παράγοντες που επιδρούν στην εξέλιξη της βιολογικής γεωργίας

Στο νέο πλαίσιο που διέπει τη νέα πολιτική της αγροτικής ανάπτυξης στην Ευρώπη, βασικός πλέον συντελεστής είναι η δημιουργία και διασφάλιση ενός συνεκτικότερου και βιωσιμότερου πλαισίου, που θα στηρίζει το μέλλον των αγροτικών περιοχών και των εισοδημάτων τους.

Οι εξελίξεις που διαδραματίζονται μέσα στο περιβάλλον της Ευρωπαϊκής Κοινότητας επηρεάζουν άμεσα την πορεία της βιολογικής γεωργίας. Οι κανόνες και πολιτικές που εφαρμόζονται στον αγροτικό τομέα, η νομοθεσία της ΚΑΠ, η λειτουργία των αγροτικών αγορών, η εφαρμογή οικονομικών στηρίξεων των προσπαθειών των βίο-καλλιεργητών επιδρούν στην εξέλιξη του εξεταζόμενου κλάδου, καθώς (ΣΒΕΕ, 2003):

- 1) συμβάλουν στην πορεία της γεωργικής – βιολογικής- παραγωγικότητας
- 2) επηρεάζουν την γεωργική αγορά
- 3) προσφέρουν ανάλογη εγγύηση για τη διάθεση των παραγόμενων προϊόντων
- 4) ομαλοποιούν τη σχέση παραγωγού και καταναλωτή

Η οικονομική ενίσχυση που προσφέρει η Ε.Ε. μέσω ειδικών προγραμμάτων της στους απασχολούμενους στην βιολογική γεωργία συμβάλει θετικά στη στήριξη των όποιων προσπαθειών παραγωγής και προώθησης των βιολογικών προϊόντων. Μέσω αυτών των προγραμμάτων είναι δυνατό να επιτευχθεί ανάπτυξη κατάλληλων δημοσίων σχέσεων και ειδικές ενέργειες προώθησης και διαφήμισης των εν λόγω προϊόντων.

Δεδομένου ότι πρόκειται για έναν κλάδο που συμβάλει στην προστασία του περιβάλλοντος συνεισφέροντας στην αειφορία της υπαίθρου, η ανάδειξη και παρουσίαση αυτού του χαρακτηριστικού, αποτελεί έναν επιπλέον παράγοντα που βοηθά πολύ θετικά στην μεγαλύτερη εδραίωση των βιολογικών προϊόντων. Μεγάλη μερίδα ακόμη του κόσμου δεν γνωρίζει τη διατροφική αξία των προϊόντων αυτών, συμβάλλοντας έτσι στην αύξηση της ζήτησης των συμβατικών προϊόντων και την υποτίμηση των βιολογικών.

Είναι πολύ σημαντικό η βιολογική γεωργία να βρίσκεται καθημερινά στο προσκήνιο ολοένα και περισσότερο. Στη βάση της υφιστάμενης διατροφικής κρίσης και της ανάγκης των καταναλωτών για ασφαλή τρόφιμα, αποτελεί μια αξιόλογη εναλλακτική λύση.

2.3 Βιωσιμότητα και αειφορία

Το Διεθνές Συνέδριο του ΟΗΕ για το Περιβάλλον που πραγματοποιήθηκε στη Στοκχόλμη το 1972, έθεσε τις βάσεις για την αειφόρο ανάπτυξη, βάζοντας το περιβάλλον

στην πολιτική ατζέντα. Ακολούθως, η Διεθνής Σύσκεψη του ΟΗΕ για το Περιβάλλον και την Ανάπτυξη το 1992 στο Ρίο, όρισε μια στρατηγική για την αντιμετώπιση των περιβαλλοντικών ζητημάτων και των αναπτυξιακών προκλήσεων, με στόχο μια παγκόσμια προσπάθεια για αειφόρο ανάπτυξη. Προϊόν της Διάσκεψης αυτής ήταν η Agenda 21, η οποία παρουσιάζει ένα βιώσιμο σχέδιο ανάπτυξης. Δέκα χρόνια αργότερα (2002) στο Γιοχάνεσμπουργκ, η Διεθνής Διάσκεψη του ΟΗΕ ανέλυσε την μετά το Ρίο πρόοδο και διαμόρφωσε ένα πιο προχωρημένο Σχέδιο Υλοποίησης. (Παναγιωτακόπουλος, 2007).

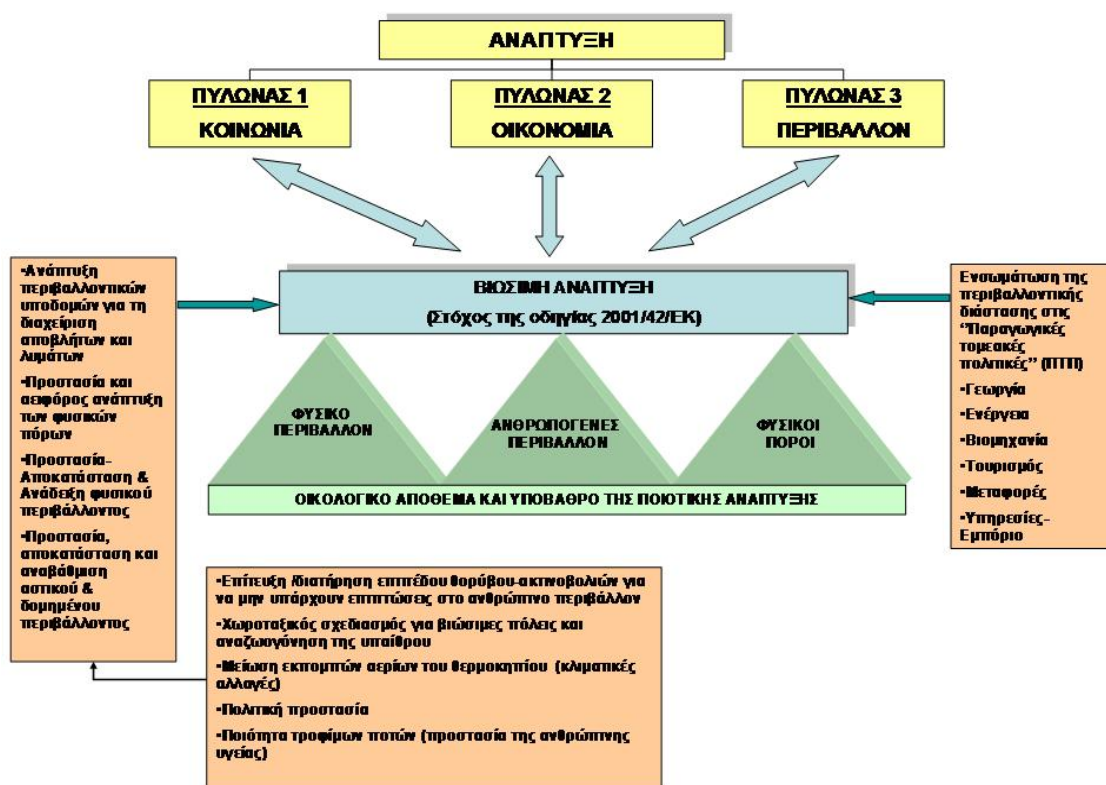
Το σύνολο των διεθνών αυτών συσκέψεων είχε ως βάση το όραμα της αειφόρου ανάπτυξης, σε όλους τους τομείς δραστηριοποίησης του ανθρώπου (Γράφημα 2.1). Εξάλλου οι τρεις βασικοί παράγοντες δημιουργίας του περιβαλλοντικού προβλήματος είναι: ο πληθυσμός, η κατανάλωση και η τεχνολογία παραγωγής αγαθών και υπηρεσιών, δηλαδή το σύνολο των ανθρώπινων δραστηριοτήτων.

Βάσει του ορισμού που δίνει ο Παναγιωτακόπουλος (2007): «Μια ανάπτυξη είναι αειφόρος όταν λαμβάνει υπόψη της: α) τους κοινωνικούς, οικολογικούς και οικονομικούς παράγοντες, β) τους έμβιους και άβιους πόρους και γ) τα μακροπρόθεσμα και βραχυπρόθεσμα πλεονεκτήματα και μειονεκτήματα των εναλλακτικών δράσεων». Δηλαδή είναι σημαντικό η ανάπτυξη να ικανοποιεί τις ανάγκες της παρούσας γενιάς, χωρίς όμως να διακινδυνεύει η δυνατότητα των μελλοντικών γενιών να ικανοποιήσουν τις δικές τους. Βιώσιμη ανάπτυξη λοιπόν είναι η ανάπτυξη που επιζεί, ενώ αειφόρος αυτή που επιζεί καλά (Παναγιωτακόπουλος, 2007).

Ως προς την επίτευξη αειφορίας στον τομέα της γεωργίας είναι σημαντική η διασφάλιση των ακόλουθων προϋποθέσεων:

- α) οικονομική ανάπτυξη και βελτίωση των συνθηκών διαβίωσης των αγροτών
- β) βιωσιμότητα και ανταγωνιστικότητα του γεωργικού τομέα
- γ) ορθή περιβαλλοντική πρακτική και παροχή υπηρεσιών, με διατήρηση των οικοτόπων της βιοποικιλότητας και του τοπίου. (Μιγκίρος, 2011)

Οι εναλλακτικές μορφές γεωργίας και το σύνολο των βιολογικών καλλιεργειών συνδράμουν αποδεδειγμένα στο πλαίσιο των αρχών και στόχων της αειφορίας. Εξάλλου κύριος στόχος της αειφόρου γεωργίας είναι η υποκατάσταση και επίλυση προβλημάτων που έχουν δημιουργηθεί από τη συμβατική γεωργία. Στηρίζεται δηλαδή στην οικολογική ανθρώπινη παρέμβαση στο αγρό-οικοσύστημα, εφαρμόζοντας την οικολογία στη γεωργία.

Γράφημα 2.1 Βιώσιμη ανάπτυξη (Στόχος της Οδηγίας 2001/42/ΕΚ).

(<http://www.day-after.gr/datafiles/file/Presentation134.jpg>)

2.4 Αριθμητικά δεδομένα

Όσον αφορά τις εναλλακτικές καλλιέργειες στην Ελλάδα, το Υπουργείο Αγροτικής Ανάπτυξης και Τροφίμων έχει δώσει κατευθύνσεις για την προώθηση των εναλλακτικών καλλιεργειών, σε όσους παραγωγούς ενδιαφέρονται να ασχοληθούν με αυτές.

Οι κυριότερες εναλλακτικές καλλιέργειες που έχουν αναπτυχθεί στη χώρα είναι⁷:

- 1) ενεργειακές καλλιέργειες – βιοκαύσιμα
- 2) εκτροφή σαλιγκαριών
- 3) μανιτάρια
- 4) τρούφα
- 5) ροδιά, δαμασκηλιά
- 6) μύρτιλο, βατόμουρο
- 7) είδη υπό-τροφικών φυτών
- 8) αρωματικά – φαρμακευτικά φυτά

⁷ <http://www.minagric.gr/index.php/el/for-farmer-2/aromfita>

Η διαχρονική εξέλιξη των καλλιεργούμενων εκτάσεων βιολογικής παραγωγής στην Ελλάδα απεικονίζεται αριθμητικά στα στοιχεία του ακόλουθου πίνακα 2.1. Όπως αποδεικνύεται το σύνολο των εκτάσεων επί της χώρας αυξάνεται αξιόλογα συνεχώς.

Πίνακας 2.1 Καλλιεργούμενες εκτάσεις με βιολογική παραγωγή στην Ελλάδα.

Έτος	Έκταση (στρεμ.)
1994	11.882
1995	24.009
1996	52.964
197	99.995
1998	154.019
1999	214.512
2000	267.070
2001	311.182
2004	2.671.599

(Πηγή: http://www.eurane.com/alter-agro/pdf/study1_gr.pdf)

Βάσει στοιχείων πρόσφατων μελετών του 2013, οι Έλληνες αγρότες έχουν παρουσιάσει πλέον μια εντυπωσιακή στροφή στη βιολογική γεωργία. Η καλυπτόμενη έκταση των καλλιεργειών αυτών υπολογίζεται στα 3 εκατ. στρέμματα συμπεριλαμβανόμενων και των βοσκότοπων. Συγκεκριμένα, οι βιολογικές εκτάσεις της Β. Ελλάδας φτάνουν τα 700.000 στρέμ. Η συνολική αξία της εγχώριας αγοράς των μελετούμενων προϊόντων για το 2010 κατέγραψε αύξηση περίπου 30% συγκριτικά με το 2009 (Οργανισμός Ελέγχου και Πιστοποίησης Βιολογικών Προϊόντων, 2013).

Οι βιολογικές εκτάσεις ως ποσοστό (%) του συνόλου της χρησιμοποιούμενης γεωργικής γης για το έτος 1998 σε ορισμένες χώρες της Ε.Ε. παρουσιάζονται στον ακόλουθο πίνακα 2.2 (Foster & Lampkin, 2000).

Πίνακας 2.2 Βιολογικές εκτάσεις επί του συνόλου της χρησιμοποιούμενης γεωργικής γης.

Χώρες	% βιολογική έκταση στο σύνολο της ΧΓΓ (1998)
Αυστρία	8,43
Γερμανία	2,43
Δανία	3,69
Ισπανία	1,05
Ελλάδα	0,44
Ιταλία	5,30
Σουηδία	4,10
Πορτογαλία	0,65

(Foster & Lampkin, 2000)

Βάσει πιο πρόσφατων δεδομένων, η συνολική έκταση στην Ε.Ε. που καλλιεργούνται βιολογικά το έτος 2002 έφτανε τα 5,6 εκατ. εκτάρια, ενώ το 2011 άγγιξε τα 9,6 εκατ. εκτάρια. Οι ευρωπαϊκές χώρες που κατείχαν την υψηλότερη αναλογία εκτάσεων βιολογικής γεωργίας (έτος 2011) ήταν: η Αυστρία (19%), η Σουηδία (15,7%), η Εσθονία (14%), η Τσεχική Δημοκρατία (13%) και η Λετονία (10%)⁸.

Οι μεγαλύτερες εκτάσεις βιολογικής καλλιέργειας για το 2011 εντοπίζονταν στις χώρες που παρουσιάζονται στον ακόλουθο πίνακα 2.3⁷.

Πίνακας 2.3 Χώρες με τη μεγαλύτερη έκταση βιολογικής καλλιέργειας (έτος 2011).

Χώρες	Εκτάσεις βιολογικής καλλιέργειας (εκατ. εκτάρια)
Ισπανία	1,8
Ιταλία	1,1
Γερμανία	1,0
Γαλλία	0,97
Ηνωμένο Βασίλειο	0,63

(Πηγή: http://ec.europa.eu/agriculture/organic/images/infographics/organic-farming_el.pdf)

2.5 Νομοθετικό πλαίσιο

⁸ http://ec.europa.eu/agriculture/organic/images/infographics/organic-farming_el.pdf

Αναμφίβολα, οι χώρες που επένδυσαν και προώθησαν πρώτες τη δεκαετία του '80 στη βιολογική γεωργία ήταν: η Γαλλία, η Γερμανία και η Δανία. Ο Κανονισμός 2092/91 αποτέλεσε ορόσημο για την ανάπτυξη της βιολογικής γεωργίας στην Ε.Ε. Βάσει αυτού τέθηκαν τα παραγωγικά πρότυπα και ακολούθως άρχισαν να υποστηρίζονται οι βιοκαλλιεργητές με ενισχύσεις.

Το σύστημα ελέγχου και πιστοποίησής των βιολογικών προϊόντων που καθορίζεται από τους Ν. 2092/91 και 1804/99 της Ε.Ε. διασφαλίζει την αξιοπιστία αυτών και απαιτεί από κάθε βιοκαλλιεργητή να το εφαρμόζει. Βάσει του συστήματος αυτού κάθε παραγωγός ελέγχεται σε όλα τα στάδια της παραγωγής ενός προϊόντος έως και της διάθεσής του. Γεωπόνοι πραγματοποιούν ελέγχους στα κτήματα, ενώ ειδικές αναλύσεις κατά την διάρκεια της καλλιέργειας, της συγκομιδής και της τυποποίησης, πιστοποιούν ότι τηρούνται και ακολουθούνται οι απαραίτητοι κανόνες. Για το χαρακτηρισμό ενός προϊόντος ως βιολογικού, απαιτείται αυτό να είναι αποτέλεσμα βιολογικής καλλιέργειας τουλάχιστον για 3 έτη και να διαθέτει την κατάλληλη σήμανση επί της συσκευασίας του (όνομα του οργανισμού και κωδικό πιστοποίησής του).

Ορισμένοι ενδεικτικοί σχετικοί Κανονισμοί και Υπουργικές Αποφάσεις (Υ.Α.) παραθέτονται ακολούθως⁹:

➤ **Καν. (ΕΚ) 834/2007**

«για τη βιολογική παραγωγή και την επισήμανση των βιολογικών προϊόντων και την κατάργηση του κανονισμού (ΕΟΚ) αριθ. 2092/91».

➤ **Καν. (ΕΚ) 889/2008**

«σχετικά με τη θέσπιση λεπτομερών κανόνων εφαρμογής του κανονισμού (ΕΚ) αριθ. 834/2007 του Συμβουλίου για τη βιολογική παραγωγή και την επισήμανση των βιολογικών προϊόντων όσον αφορά τον βιολογικό τρόπο παραγωγής, την επισήμανση και τον έλεγχο των προϊόντων».

➤ **Καν. (ΕΚ) 590/2011**

«κανόνων εφαρμογής του κανονισμού (ΕΚ) αριθ. 834/2007 του Συμβουλίου όσον αφορά τους όρους εισαγωγής βιολογικών προϊόντων από τρίτες χώρες (Κείμενο που παρουσιάζει ενδιαφέρον για τον ΕΟΧ)»

➤ **Καν. (ΕΚ) 508/2012**

⁹ <http://www.bio-hellas.gr/el/>

«για την τροποποίηση του κανονισμού (ΕΚ) αριθ. 1235/2008 για τον καθορισμό των λεπτομερών κανόνων εφαρμογής του κανονισμού (ΕΚ) αριθ. 834/2007 του Συμβουλίου όσον αφορά τους όρους εισαγωγής βιολογικών προϊόντων από τρίτες χώρες (Κείμενο που παρουσιάζει ενδιαφέρον για τον ΕΟΧ)».

➤ **Καν. (ΕΚ) 751/2012**

«για τη διόρθωση του κανονισμού (ΕΚ) αριθ. 1235/2008 για τον καθορισμό των λεπτομερών κανόνων εφαρμογής του κανονισμού (ΕΚ) αριθ. 834/2007 του Συμβουλίου όσον αφορά τους όρους εισαγωγής βιολογικών προϊόντων από τρίτες χώρες».

➤ **Καν. (ΕΚ) 203/2012**

«για την τροποποίηση του κανονισμού (ΕΚ) αριθ. 889/2008 σχετικά με τη θέσπιση λεπτομερών κανόνων εφαρμογής του κανονισμού (ΕΚ) αριθ. 834/2007 του Συμβουλίου όσον αφορά λεπτομερείς κανόνες για τους βιολογικούς οίνους»

➤ **Καν. (ΕΚ) 392 2013**

«για την τροποποίηση του κανονισμού (ΕΚ) αριθ. 889/2008 όσον αφορά το σύστημα ελέγχου της βιολογικής παραγωγής».

➤ **ΚΥΑ αριθμ. 245090/ 11.01.2006 (ΦΕΚ 157/Β/2006)**

Καθορισμός συμπληρωματικών μέτρων για την εφαρμογή του Καν. (ΕΟΚ) 2092/91 του Συμβουλίου «περί του βιολογικού τρόπου παραγωγής γεωργικών προϊόντων και των σχετικών ενδείξεων στα γεωργικά προϊόντα και στα είδη διατροφής» ως έχει τροποποιηθεί και ισχύει».

➤ **ΚΥΑ 295194 αριθμ. 22.04.09 (ΦΕΚ 756/Β/2009)**

Καθορισμός συμπληρωματικών μέτρων για τη χρήση πολλαπλασιαστικού υλικού στη βιολογική γεωργία σε εφαρμογή των Κανονισμών (ΕΚ)834/07 και (ΕΚ)889/08, όπως αυτοί κάθε φορά ισχύουν.

➤ **ΥΑ αριθμ. 95767/06-08-2010**

Βασικές και πρόσθετες διατάξεις άσκησης της βιολογικής Υδατοκαλλιέργειας στα πλαίσια των Καν. (ΕΚ)834/2007 του Συμβουλίου και Καν. (ΕΚ)710/2009 της Επιτροπής (ΦΕΚ 1343 Β).

2.6 Τάσεις καταναλωτών

Στις μέρες μας, η αγοραστική συμπεριφορά των καταναλωτών έχει αλλάξει με σημαντική προτίμηση στα βιολογικά προϊόντα. Παρά την εντυπωσιακή όμως ανάπτυξη του κλάδου της βιολογικής παραγωγής μια μερίδα καταναλωτών εξακολουθεί να αμφισβητεί την ποιότητα των προϊόντων αυτών.

Αναμφίβολα όμως όσο θα αυξάνεται η ζήτηση τους σε κάθε χώρα, τόσο θα αυξάνεται και η πορεία των πωλήσεων των βιολογικών προϊόντων. Για την Ελλάδα τα κυριότερα βιολογικά τρόφιμα με υψηλή ζήτηση στο εξωτερικό θεωρούνται: το ελαιόλαδο, το κρασί και τα εσπεριδοειδή. Παρά το γεγονός ότι τα προϊόντα αυτά είναι πιο ακριβά από τα συμβατικά, γενικά οι καταναλωτές τα προτιμούν ως προς την αγορά τους (Κύρτσου, 2013, Βελέντζα, 2013).

Αξίζει να σημειωθεί πως στην Ελλάδα το έτος 2009, ο ετήσιος τζίρος των βιολογικών προϊόντων, έφτασε τα 25 εκατ. ευρώ. Αυτή η τάση ώθησε πολλές αλυσίδες λιανεμπορίου, να συμπεριλάβουν ποικίλα βιολογικά προϊόντα στα καταστήματα τους. Σήμερα, οι καταναλωτές μπορούν να βρουν πάνω από 5.000 βιολογικά προϊόντα στα ελληνικά καταστήματα (π.χ. φρέσκα φρούτα, λαχανικά, ζυμαρικά κ.α.). Συγκεκριμένα στην περιοχή της Αττικής υπάρχουν πλέον 150 καταστήματα αποκλειστικά με βιολογικά είδη. Αξιόλογος είναι ο αριθμός των καταστημάτων αυτών και σε άλλες περιοχές της Ελλάδας και όχι μόνο στα μεγάλα αστικά κέντρα (Οργανισμός Ελέγχου και Πιστοποίησης Βιολογικών Προϊόντων, 2013).

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3^ο ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑ ΚΕΝΤΡΙΚΗΣ ΜΑΚΕΔΟΝΙΑΣ

3.1 Χωροταξικά – Γεωγραφικά στοιχεία

Βάσει του Προγράμματος Καλλικράτη (Ν. 3852/2010), η Περιφέρεια Κ. Μακεδονίας είναι η μεγαλύτερη σε έκταση της χώρας και η δεύτερη σε πληθυσμό. Περιλαμβάνει τις ακόλουθες επτά Περιφερειακές Ενότητες (Π.Ε.):

- 1) Θεσσαλονίκης
- 2) Ημαθίας
- 3) Πέλλας
- 4) Πιερίας
- 5) Κιλκίς
- 6) Σερρών
- 7) Χαλκιδικής

Εικόνα 3.1 Περιφέρεια Κεντρικής Μακεδονίας

3.2 Δημογραφικά στοιχεία

Βάσει της πρόσφατης απογραφής του 2011, ο πληθυσμός της Περιφέρειας Κ. Μακεδονίας παρουσιάζεται στον ακόλουθο πίνακα 3.1, με το μεγαλύτερο ποσοστό του πληθυσμού να συγκεντρώνεται στην Π.Ε. Θεσσαλονίκης.

Πίνακας 3.1 Μόνιμος πληθυσμός βάσει απογραφής 2011.

Περιγραφή	Μόνιμος πληθυσμός	Πυκνότητα μόνιμου πληθυσμού ανά τετρ. χλμ
Σύνολο χώρας	10.815.197	81,96
Περιφέρεια Κ. Μακεδονίας	1.880.058	99,95
Π.Ε. Θεσσαλονίκης	1.110.312	301,49
Π.Ε. Ημαθίας	140.611	82,67
Π.Ε. Κιλκίς	80.419	31,93
Π.Ε. Πέλλας	139.680	55,74
Π.Ε. Πιερίας	126.698	83,54
Π.Ε. Σερρών	176.430	44,47
Π.Ε. Χαλκιδικής	105.908	36,30

(http://www.statistics.gr/portal/page/portal/ESYE/BUCKET/A1602/PressReleases/A1602SAM01_DT_DC_00_2011_02_F_GR.pdf)

Σύμφωνα με δημοσιευμένα στοιχεία της ΕΣΥΕ για το έτος 2009, αναφορικά με τον αριθμό των απασχολούμενων στο σύνολο των εκμεταλλεύσεων για την Περιφέρεια Κεντρικής Μακεδονίας, δεδομένα παραθέτονται στον ακόλουθο πίνακα 3.2.

Πίνακας 3.2 Αριθμός απασχολούμενων στο σύνολο των εκμεταλλεύσεων της Περιφέρειας Κεντρικής Μακεδονίας.

Περί Φυσικών Προσώπων		Εκμεταλλεύσεις με μόνιμους εργάτες		Εκμεταλλεύσεις με εποχικούς εργάτες	
Εκμεταλλεύσεις	Αριθμός Απασχολούμενων	Εκμεταλλεύσεις	Μόνιμοι Εργάτες	Εκμεταλλεύσεις	Εποχικοί Εργάτες
101.068	166.477	4.073	6.419	37.470	134.228

(Πηγή: ΕΣΥΕ)

3.3 Βιολογική καλλιέργεια Κ. Μακεδονίας

Η παραγωγή βιολογικών προϊόντων τόσο στο σύνολο της χώρας όσο και συγκεκριμένα στην περιοχή της Κ. Μακεδονίας, παρουσιάζει την τελευταία κυρίως 3ετία ανοδική πορεία, αναφορικά με τον αριθμό και το μέγεθος των επιχειρήσεων που δραστηριοποιούνται στον εν λόγω τομέα. Περισσότερες στον αριθμό από 100 επιχειρήσεις

πιστοποιήθηκαν στην εξεταζόμενη περιοχή, με την πλειοψηφία αυτών να αποτελούν μικρές και οικογενειακές επιχειρήσεις με χαμηλό κύκλο εργασιών ετησίως¹⁰.

Τα ποικίλα διατροφικά σκάνδαλα, τα ζητήματα που σχετίζονται με την ασφάλεια των τροφίμων, οι υψηλές απαιτήσεις των καταναλωτών για την ποιότητα των προϊόντων, καθώς και οι περιβαλλοντικές ανησυχίες αποτελούν παράγοντες που επηρέασαν και εξακολουθούν να επηρεάζουν τη ζήτηση των βιολογικών προϊόντων.

Συγκεκριμένα σύμφωνα με στοιχεία της ΕΣΥΕ του έτους 2007 που σχετίζονται με τη διάρθρωση των γεωργικών εκμεταλλεύσεων στη χώρα, αποδεικνύεται πως η Κ. Μακεδονία περιλαμβάνει αξιόλογο αριθμό εκμεταλλεύσεων που εφαρμόζουν συστήματα βιολογικής καλλιέργειας. Η απόδειξη αυτή καταγράφεται στα αριθμητικά δεδομένα του πίνακα 3.3.

Πίνακας 3.3 Εκμεταλλεύσεις με εφαρμοζόμενα συστήματα βιολογικής καλλιέργειας.

Περιοχή	Εκμεταλλεύσεις βιολογικής καλλιέργειας ή βιολογικής παραγωγής ζώων	Έχουν ολοκληρώσει πλήρως την περίοδο μετατροπής		Τελούν υπό μετάβαση	
		Εκμ/σεις	Εκτάσεις	Εκμ/σεις	Εκτάσεις
Σύνολο της χώρας	30,836	27,698	1929326.2	3,719	291,687
Κ. Μακεδονία	3,161	2,470	274,419.9	732	70,064.8
Ν. Ημαθίας	268	229	5,729.1	40	932.1
Ν. Θεσσαλονίκης	517	449	60,042.1	81	11,502.3
Ν. Κιλκίς	709	437	78,751.3	276	32,518.3
Ν. Πέλλης	205	185	7,009	19	603.6
Ν. Πιερίας	98	79	3,691	25	695.0
Ν. Σερρών	303	286	16,137.8	22	1,255.6
Ν. Χαλκιδικής	1,060	805	103,059.5	269	22,557.8

(Πηγή: ΕΣΥΕ)

¹⁰ <http://www.a-cert.org/bg/fs-general/item>

Προς σύγκριση με τα προαναφερόμενα αριθμητικά δεδομένα παραθέτονται τα στοιχεία του πίνακα 3.4, σχετικά με τις εκτάσεις βιολογικών καλλιεργειών που βρίσκονταν σε στάδιο μετατροπής στην Ελλάδα το 2001 ανά Οργανισμό Ελέγχου και Πιστοποίησης.

Πίνακας 3.4 Εκτάσεις βιολογικών καλλιεργειών σε στάδιο μετατροπής (έτος 2001)

Νομός	ΔΗΩ (στρεμ.)	ΣΟΓΕ (στρεμ.)	ΦΥΣΙΟΛΟΓΙΚΗ (στρεμ.)	Σύνολο (στρεμ.)
Σερρών	656,92	315	23	994,92
Πιερίας	61,23	0	1.341	1.402,23
Κιλκίς	689,49	253,95	718	1.661,44
Πέλλης	2.559,86	261	77	2.897,86
Θες/κης	635,78	1.981,97	496	3.113,75
Ημαθίας	1.232,08	424,49	1.648	3.304,57
Χαλκιδικής	2.140,65	19.458,33	1.468	23.066,98
Σύνολο	7.976,01	22.694,74	5.771	36.441,75

(ΣΒΒΕ, 2003)

Αξίζει επίσης να σημειωθεί πως η διάρθρωση των εκμεταλλεύσεων της Κ. Μακεδονίας χαρακτηρίζεται γενικά από ένα υψηλό αριθμό μικρών σε μέγεθος εκμεταλλεύσεων, σε αντιστοιχία με το σύνολο της χώρας.

3.4 Στοιχεία ερευνών - δημοσιεύσεων

Η σύγκριση των καταναλωτών που ήδη προαναφέρθηκε και σε προηγούμενο κεφάλαιο της παρούσας εργασίας, αποτυπώνεται και πρόσφατες έρευνες και δημοσιεύσεις τους στον έντυπο ελληνικό και διεθνή τύπο. Σε συνδυασμό δε, και με την επικρατούσα οικονομική ύφεση σε διεθνές επίπεδο αιτιολογείται η γενικότερη στροφή των καταναλωτών σε φθηνές λύσεις, μη λαμβανομένης της ποιότητας τους.

Βάσει στοιχείων που δημοσίευσε ο Πέτρος Δασόπουλος (μέλος του Δ.Σ. του Δικτύου βιολογικών προϊόντων) στις 31/5/2013, η αγορά των βιολογικών προϊόντων στην Ελλάδα την διετία 2011-2013 ακολούθησε φθίνουσα πορεία, με τους καταναλωτές να επιλέγουν τα φθηνά προϊόντα λόγω της οικονομικής κρίσης και της μείωσης του μέσου ελληνικού εισοδήματος. Η διστακτικότητα των καταναλωτών είναι χαρακτηριστική, ακόμη και με τη μείωση των τιμών των προϊόντων των βίο-καλλιεργητών. Συγκεκριμένα ο τζίρος της εν λόγω αγοράς (93 εκατ. ευρώ) παρουσίασε μείωση περίπου 7%, συγκριτικά με τον

αντίστοιχο του 2011 (100 εκατ. ευρώ). Σύμφωνα επίσης με στοιχεία που παρέθεσε ο Π. Δασόπουλος, παρά το γεγονός πως οι τιμές των βιολογικών προϊόντων παρουσιάζουν συνεχή μείωση πλησιάζοντας τις αντίστοιχες των συμβατικών, εξακολουθούν ακόμη να βρίσκονται υψηλότερα κατά 20-30%¹¹.

¹¹ <http://www.newsbeast.gr/greece/arthro/538461/arnitiki-psifos-sta-viologika-proioda/>

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 4^ο ΕΡΕΥΝΗΤΙΚΟ ΜΕΡΟΣ

4.1 Γενικά στοιχεία

Για τους σκοπούς της παρούσας εργασίας, πραγματοποιήθηκε το καλοκαίρι του 2014 έρευνα με στόχο την αντίληψη των καταναλωτών για τα βιολογικά προϊόντα και τις σχετικές με αυτά γνώσεις και προτιμήσεις τους. Η έρευνα διεξήχθη σε καταναλωτές – μόνιμους κατοίκους- της περιοχής της Κ. Μακεδονίας.

Βασικό εργαλείο της έρευνας αποτέλεσε η δημιουργία ενός κατάλληλου ερωτηματολογίου, που δόθηκε προς συμπλήρωση σε 100 συνολικά άτομα.

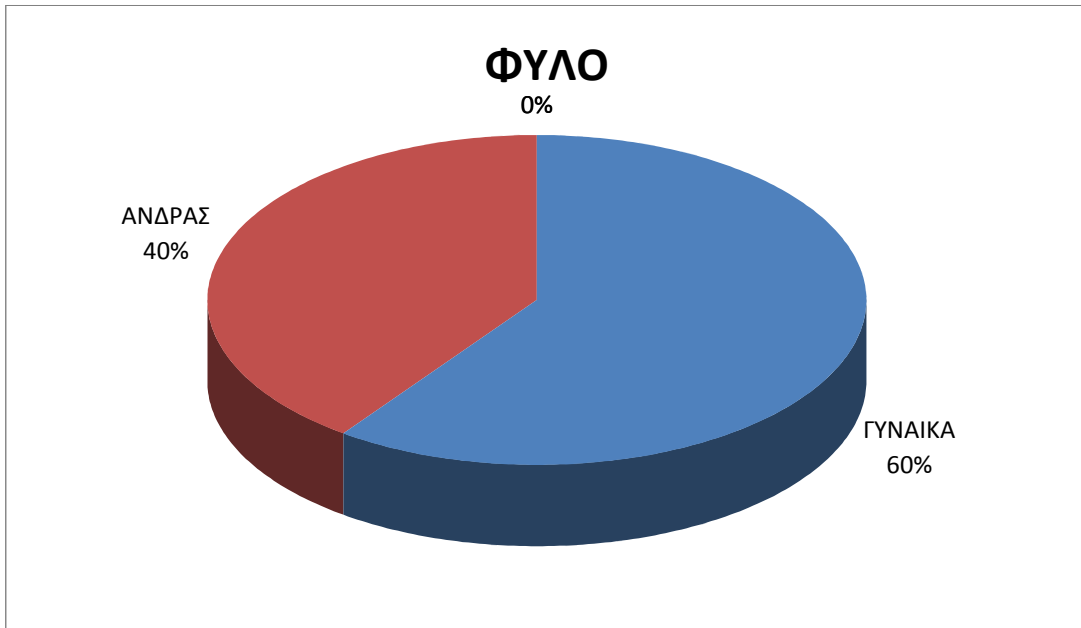
Βασικά θέματα που αποτέλεσαν το κορμό του ερωτηματολογίου ήταν:

- 1) όρος «βιολογικά προϊόντα»
- 2) αγορά βιολογικών προϊόντων
- 3) διάκριση βιολογικών προϊόντων από τα συμβατικά
- 4) προμήθεια βιολογικών προϊόντων
- 5) πληροφόρηση/ ενημέρωση για τα βιολογικά προϊόντα
- 6) προστασία των καταναλωτών από το Κράτος αναφορικά με τα βιολογικά προϊόντα
- 7) πιστοποίηση βιολογικών προϊόντων
- 8) προτίμηση ειδών βιολογικών προϊόντων

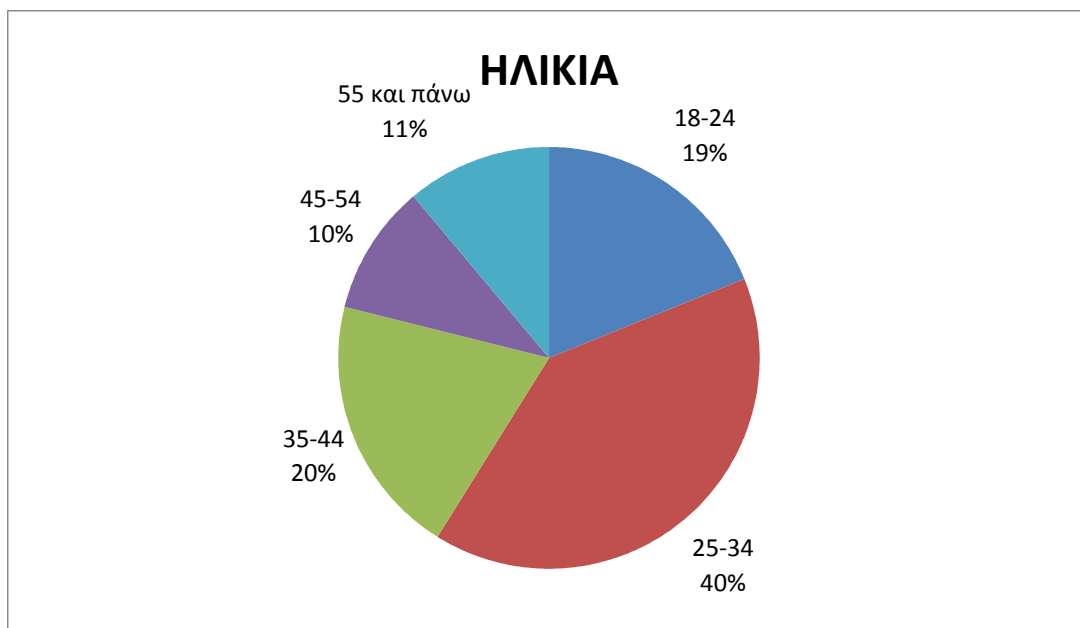
4.2 Αποτελέσματα έρευνας

Με τη συγκέντρωση των απαντημένων ερωτηματολογίων από τα άτομα που επιλέχθηκαν να συμμετέχουν στην έρευνα, πραγματοποιήθηκε ακολούθως η δημιουργία γραφημάτων προς απεικόνιση των αποτελεσμάτων και εισαγωγή τους στο ‘‘σώμα’’ της παρούσας εργασίας.

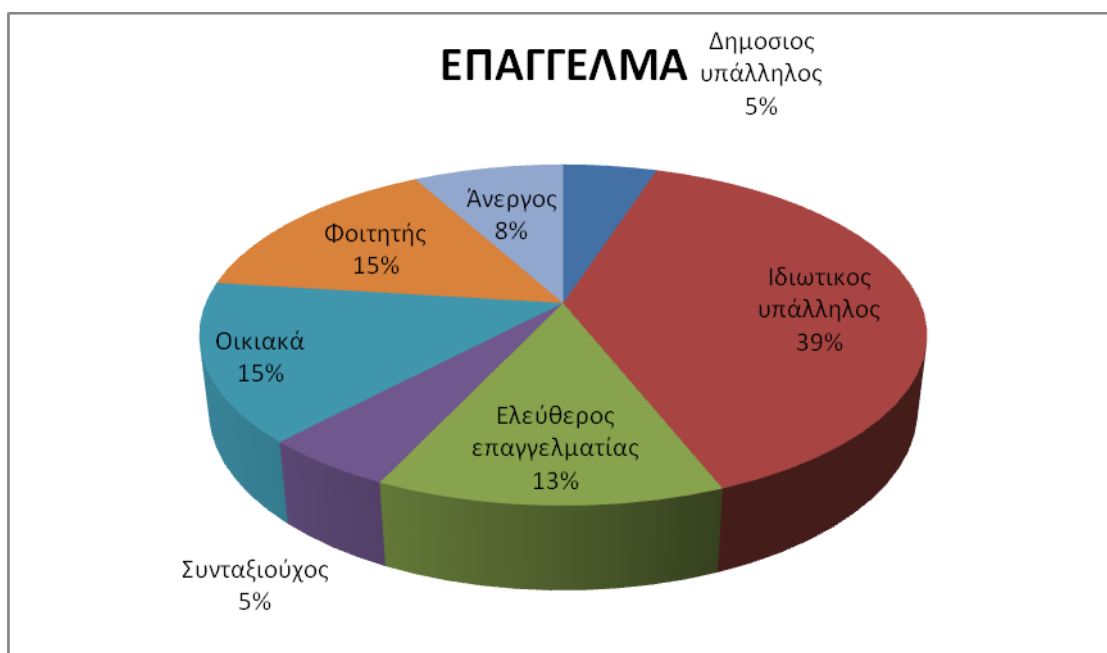
Τα γραφήματα που δημιουργήθηκαν βάσει των απαντήσεων που δόθηκαν από τους ερωτώμενους παραθέτονται ακολούθως.

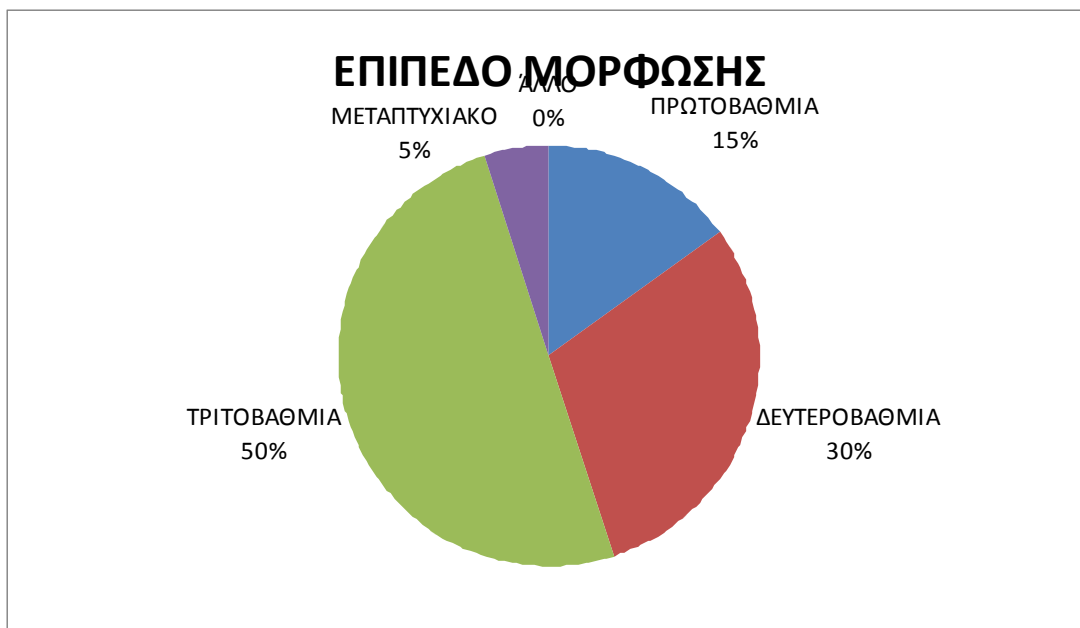
Από τους 100 συνολικά ερωτηθέντες οι 60 εξ' αυτών ήταν γυναίκες και οι 40 άνδρες.

Το 19% των ερωτηθέντων ήταν 18-24 ετών, το 40% ήταν 25-34, το 20% ήταν 35-44, το 10% ήταν 45-54 και το 11% άνω των 55 ετών.

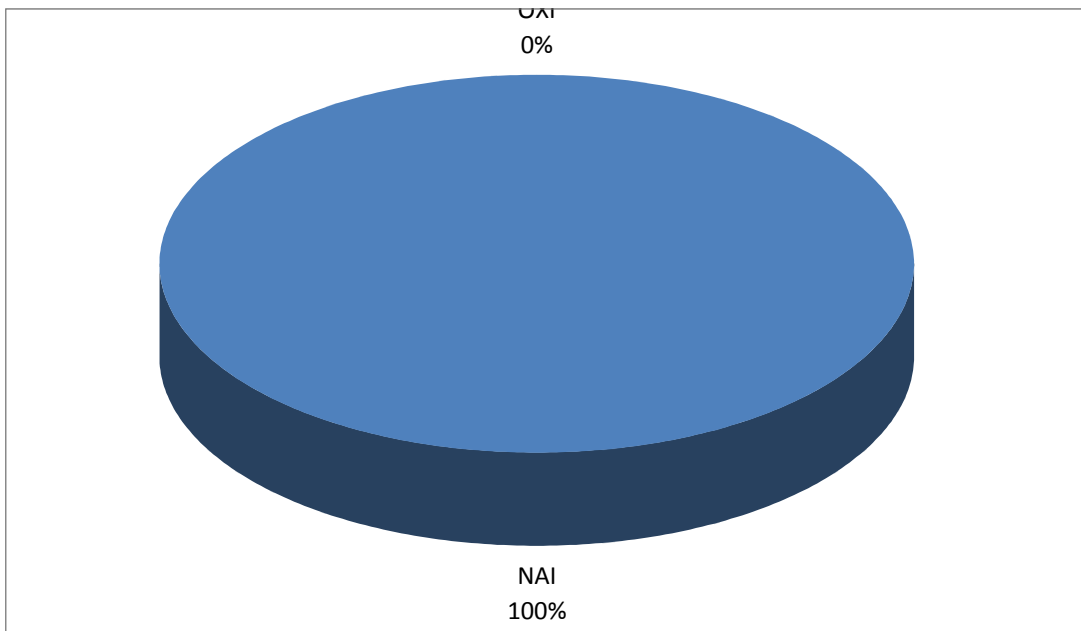

Από τους 100 ερωτηθέντες, οι 5 ήταν Δημόσιοι υπάλληλοι, οι 39 ιδιωτικοί υπάλληλοι, οι 13 ελεύθεροι επαγγελματίες, οι 15 ασχολούνταν με τα οικιακά, οι 15 φοιτητές, οι 8 ήταν άνεργοι και οι 5 συνταξιούχοι.

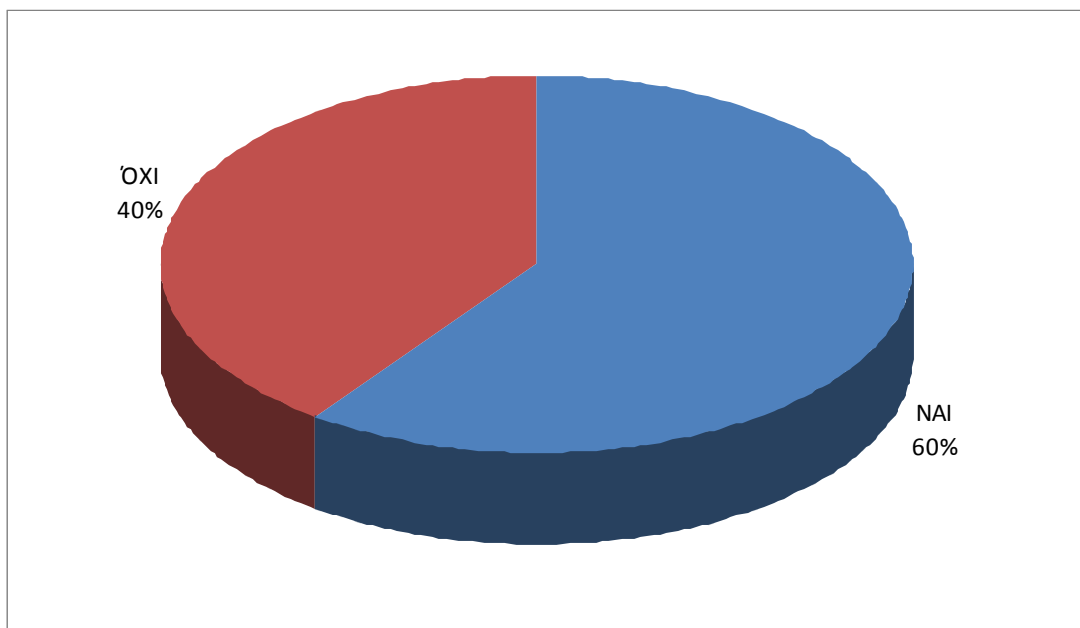
Εκ των ερωτηθέντων, το 50% τελείωσε την τριτοβάθμια εκπαίδευση, το 30% τη δευτεροβάθμια, το 15% την πρωτοβάθμια και το 5% ήταν κάτοχοι μεταπτυχιακού.

1) Γνωρίζετε για την ύπαρξη των βιολογικών προϊόντων;

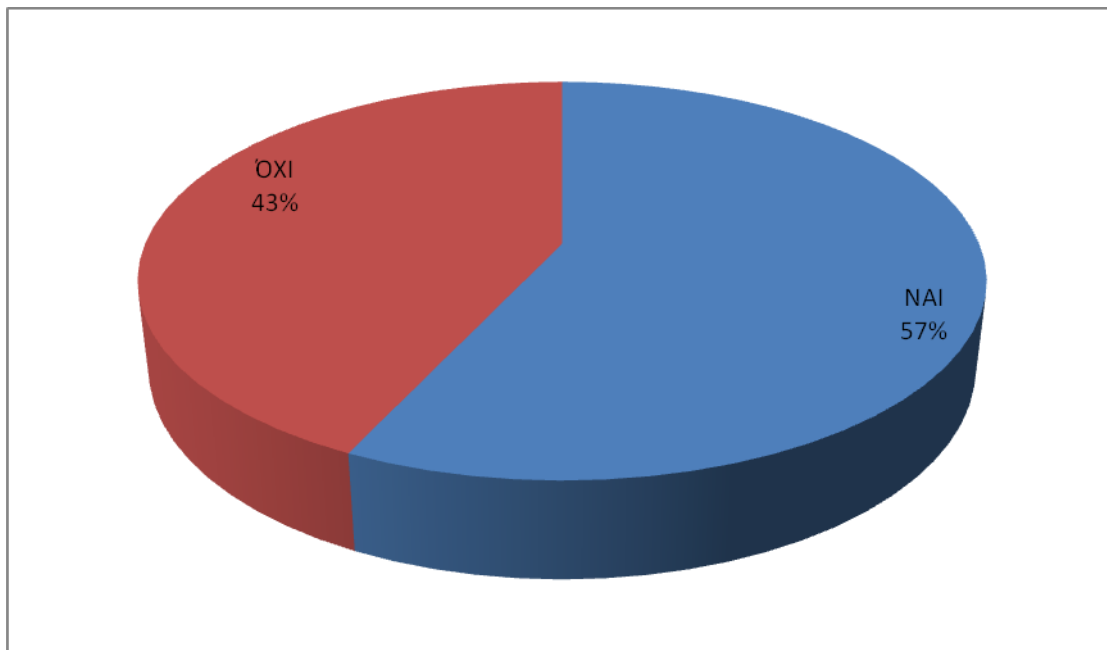
Το 100% γνώριζε για την ύπαρξη βιολογικών προϊόντων.

2) Γνωρίζετε τι σημαίνει ο όρος <βιολογικά προϊόντα>;

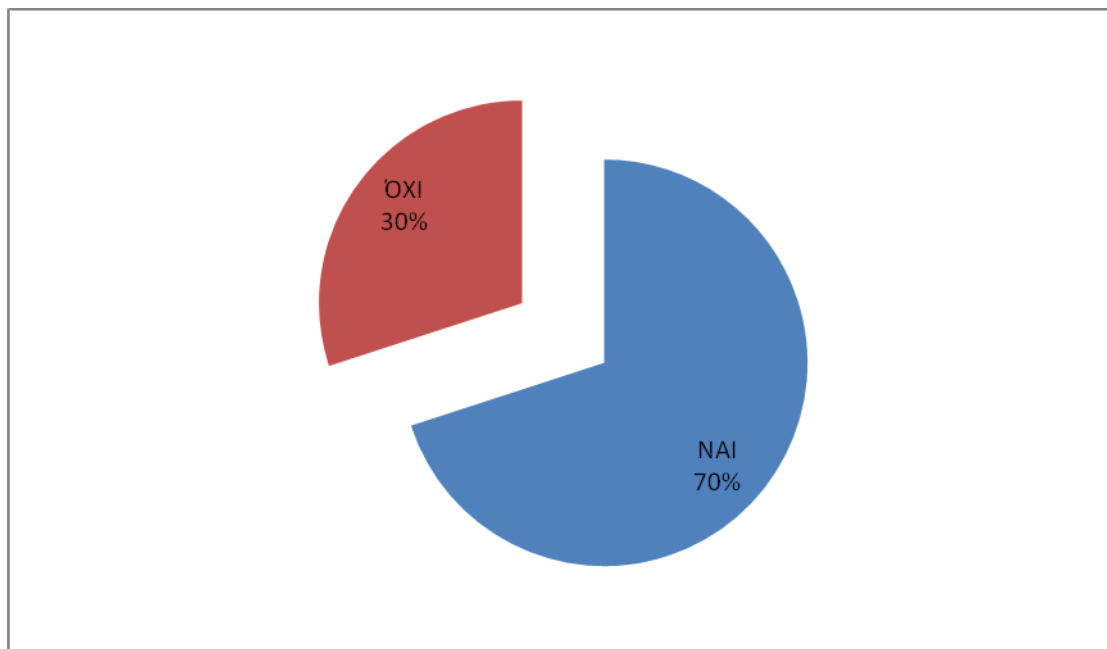
Οι 60 από τους 100 συμμετέχοντες ήξεραν τι είναι βιολογικά προϊόντα ενώ οι 40 όχι.

3) Έχετε αγοράσει ποτέ βιολογικά προϊόντα;

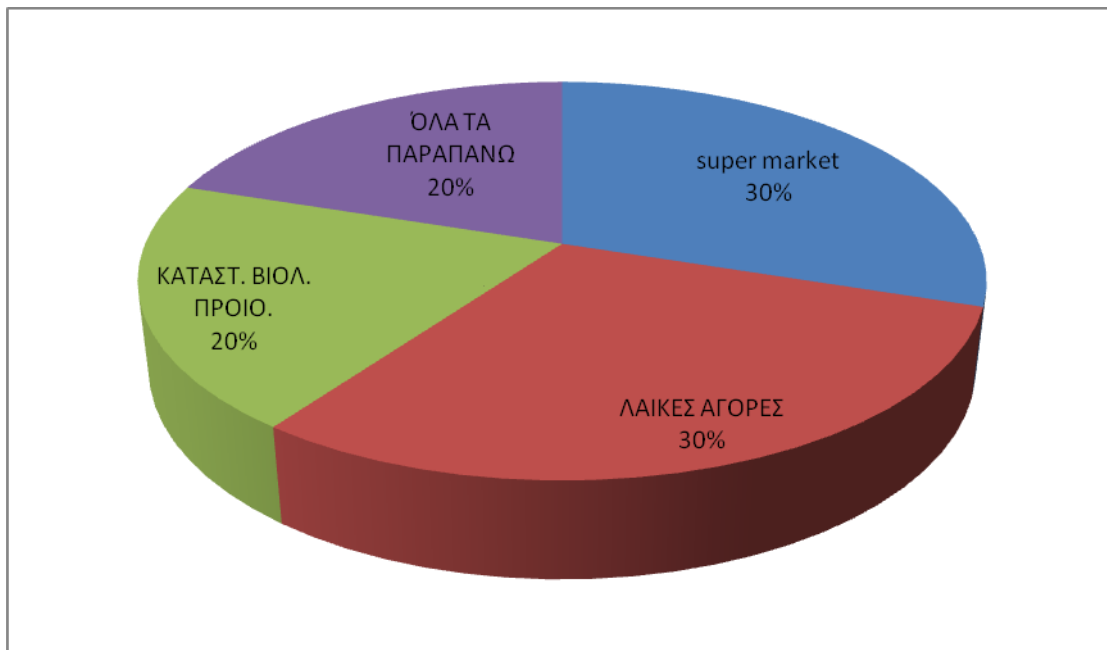
Το 43% δεν έχει αγοράσει ποτέ βιολογικά προϊόντα ενώ το 57% έχει αγοράσει.

4) Γνωρίζετε με ποιο τρόπο μπορείτε να διακρίνετε τα βιολογικά προϊόντα από τα συμβατικά;

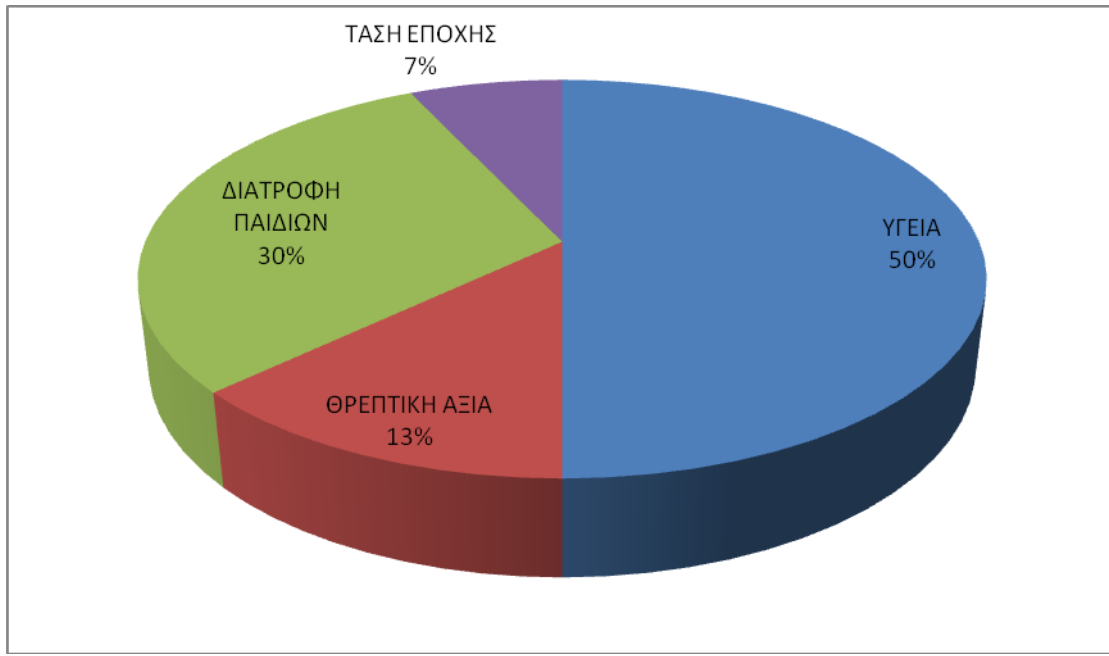
Το 30% δεν έχει μάθει να διακρίνει τα βιολογικά προϊόντα από τα συμβατικά.

5) Από πού προμηθεύεστε βιολογικά προϊόντα;

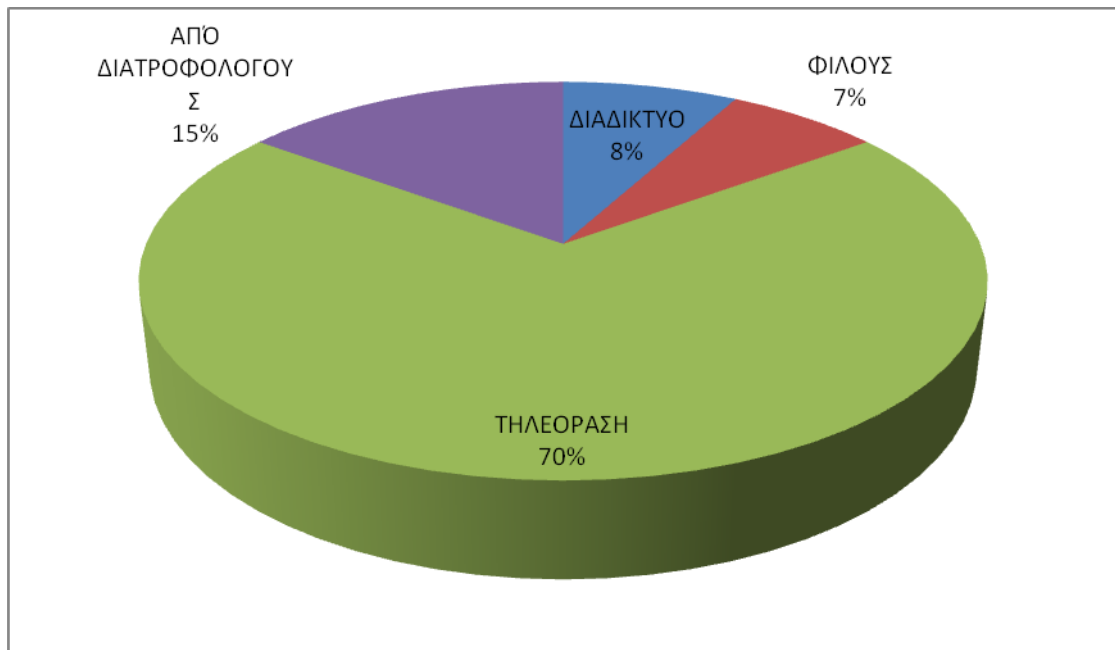
Το 30% προτιμά να προμηθεύεται τα βιολογικά προϊόντα από τα super market, το 30% από τις λαϊκές αγορές, το 20% από τα καταστήματα βιολογικών προϊόντων, ενώ το υπόλοιπο 20% από όλα τα παραπάνω.

6) Ποιους παράγοντες λαμβάνετε υπόψη;

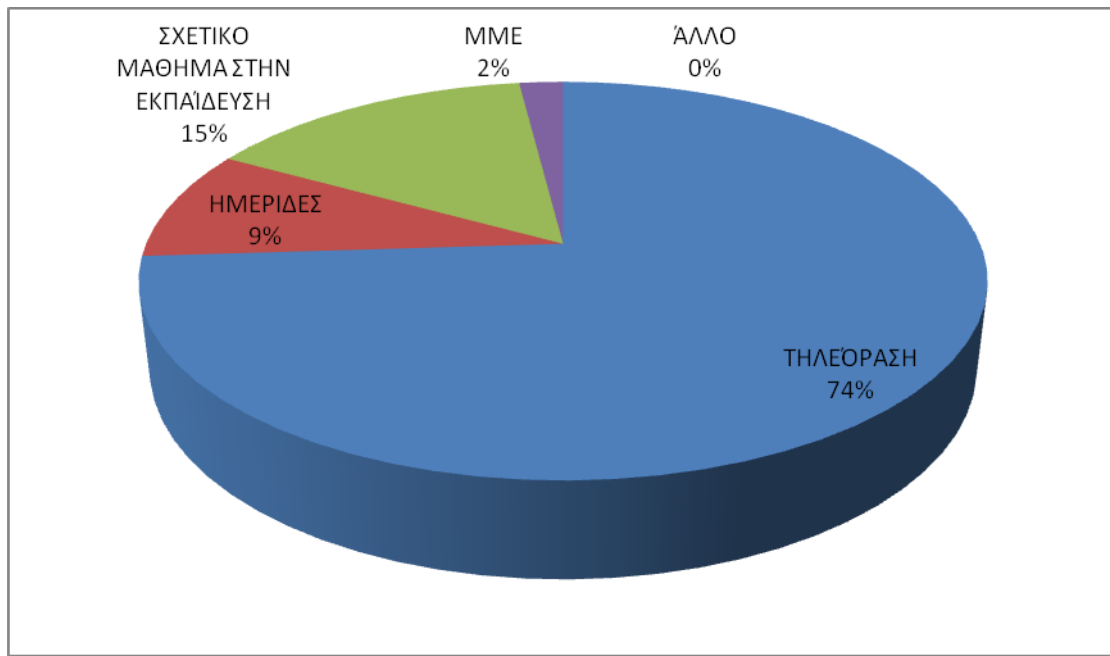
Οι μισοί δίνουν βαρύτητα στην υγεία, το 30% προτιμά τα βιολογικά προϊόντα για την διατροφή των παιδιών, το 13% αναγνωρίζει την θρεπτική αξία τους, ενώ υπάρχει και το 7% που παρασέρνεται από την τάση της εποχής.

7) Από πού έχετε πληροφορηθεί για τα βιολογικά προϊόντα;

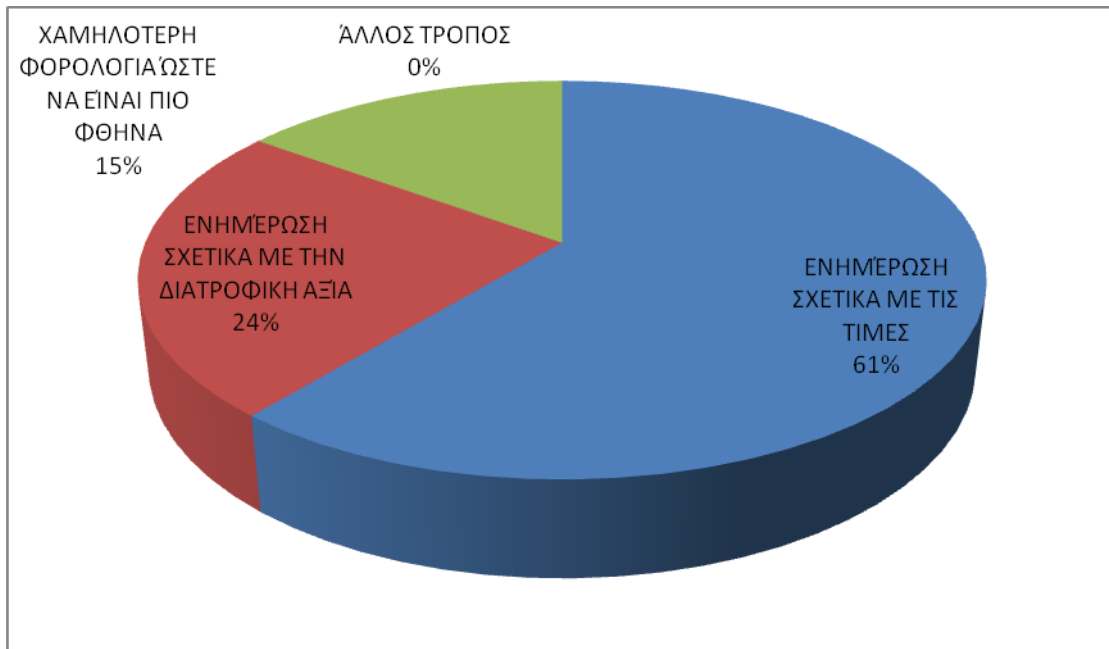
Η πλειοψηφία των ερωτηθέντων έχει πληροφορηθεί για τα βιολογικά προϊόντα από την τηλεόραση, το 8% από το διαδίκτυο, το 7% από το φιλικό περιβάλλον, ενώ το 15% από διατροφολόγους.

8) Πως και από πού θα θέλατε να ενημερώνεστε για τα βιολογικά προϊόντα;

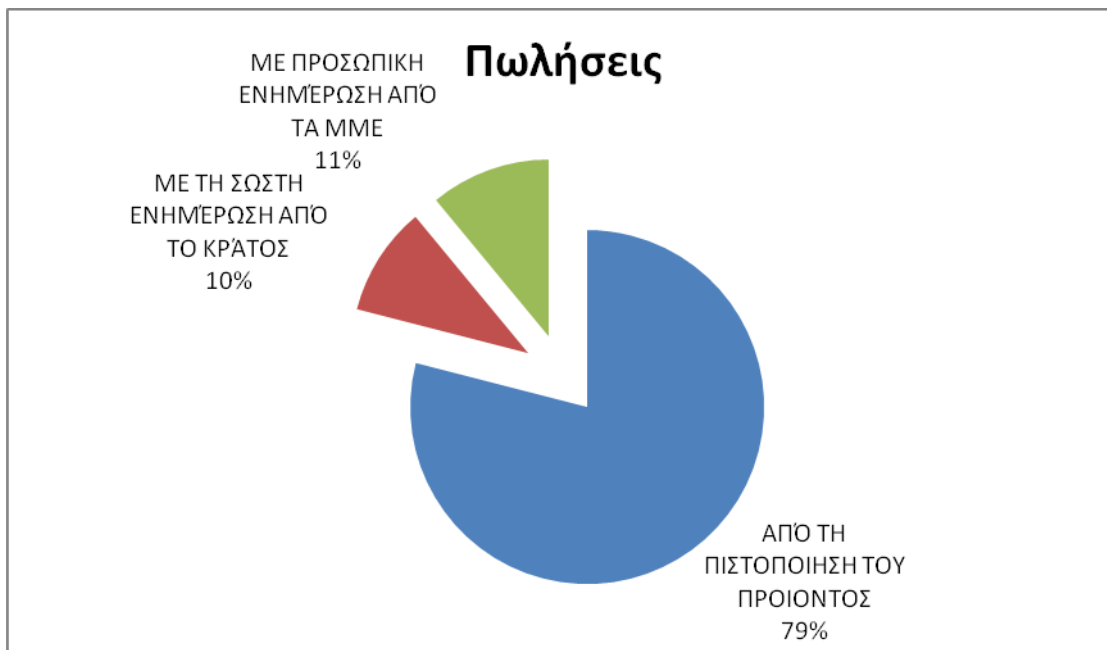
Το 74% θα ήθελε να υπάρχει ανάλογη ενημέρωση από την τηλεόραση, το 15% θα προτιμούσε η ενημέρωση να ξεκινούσε από σχετικό μάθημα που θα υπήρχε στη εκπαίδευση, το 2% από τα ΜΜΕ και το 9% από ημερίδες.

9) Πως νομίζετε ότι μπορεί το κράτος να προστατεύει τον καταναλωτή όσον αφορά τα βιολογικά προϊόντα;

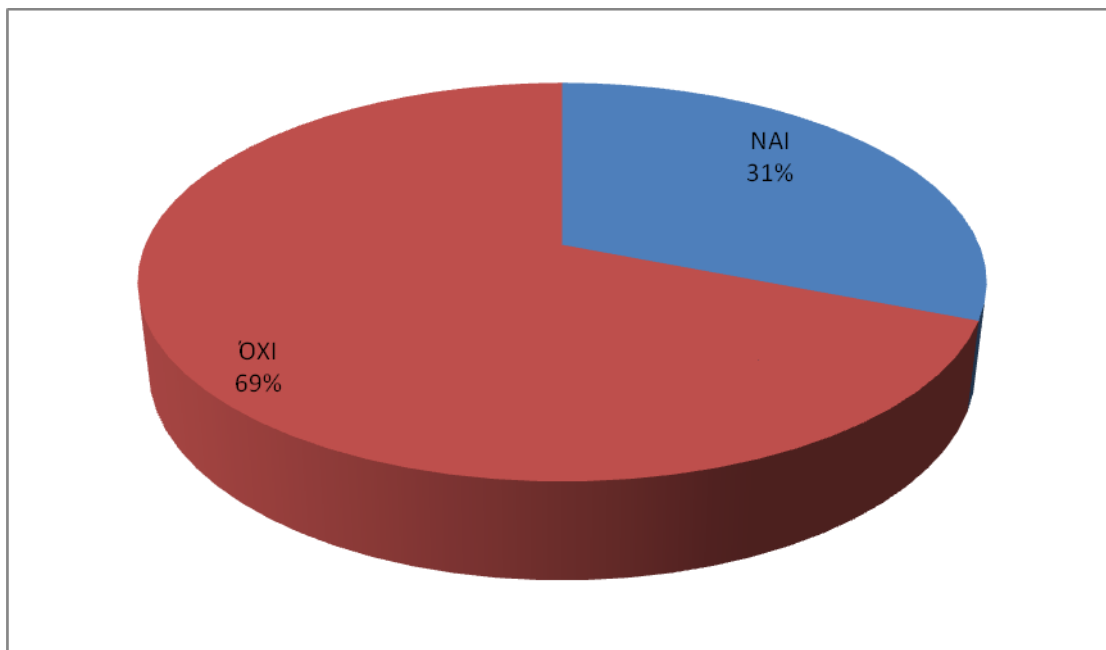
Το 61% θα ήθελε να ενημερώνετε για τις τιμές των βιολογικών προϊόντων από το κράτος, το 15% θεωρεί πως θα έπρεπε να φορολογούνται λιγότερο ώστε η τιμή να είναι πιο χαμηλή, ενώ το 24% πιστεύει πως η προστασία επιτυγχάνεται μέσω της ενημέρωσης σχετικά με την διατροφική αξία τους.

10) Πως μπορεί να είναι σίγουρος ο καταναλωτής ότι τα προϊόντα που αγοράζει είναι βιολογικά;

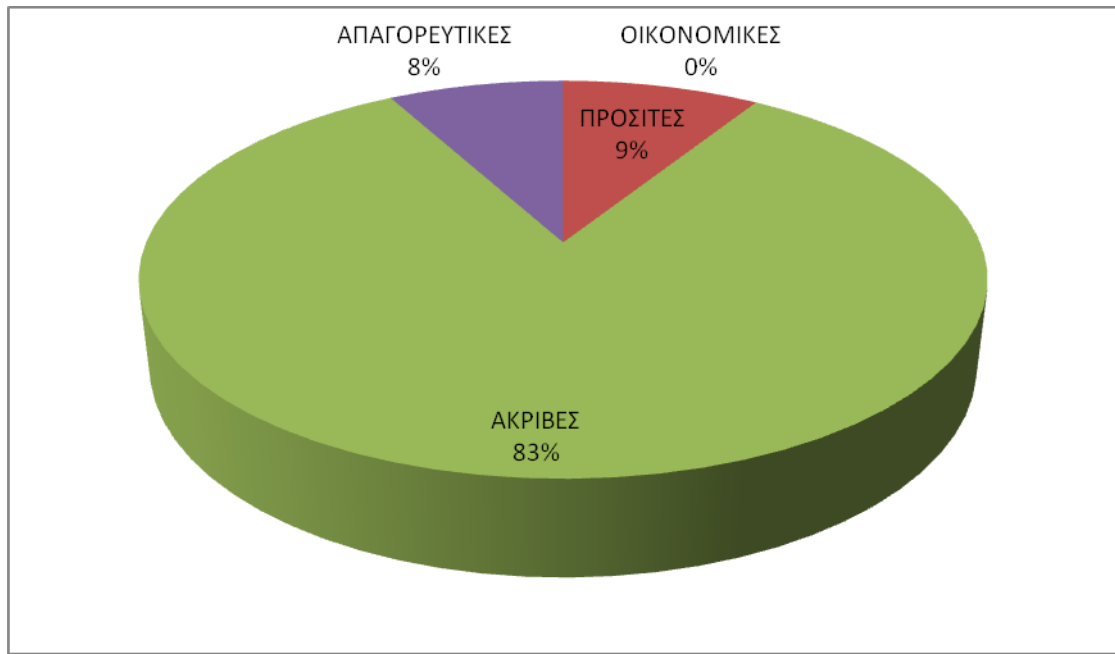
Το 79% θεωρεί πως από την πιστοποίηση μπορεί να είναι σίγουρος ότι τα προϊόντα που αγοράζει είναι βιολογικά, το 10% θέλει να ενημερώνεστε σωστά από το κράτος, ενώ το 11% από τα ΜΜΕ.

11) Γνωρίζετε τι είναι η πιστοποίηση των βιολογικών προϊόντων;

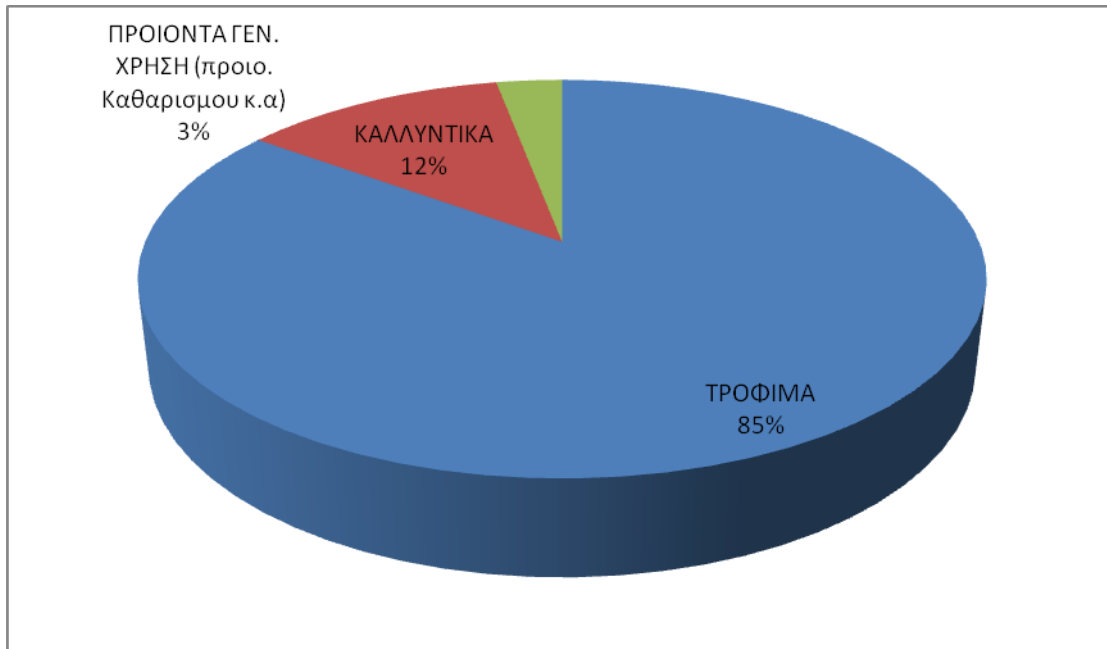
Οι 69 από τους 100 συμμετέχοντες δεν γνωρίζουν τι είναι η πιστοποίηση των βιολογικών προϊόντων.

12) Πως βρίσκετε τις τιμές των βιολογικών προϊόντων;

Το 83% βρίσκει τα βιολογικά προϊόντα ακριβά, το 8% απαγορευτικά, ενώ το 9% προσιτά.

13) Ποιες κατηγορίες βιολογικών προϊόντων προτιμάτε;

Το 85% προτιμά τα βιολογικά τρόφιμα, το 12% τα βιολογικά καλλυντικά και το 3% προϊόντα γενικής χρήσης.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 5^ο ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ

5.1 Συμπεράσματα

Ο κλάδος των βιολογικών προϊόντων αποτελεί σήμερα έναν ιδιαίτερα δημοφιλή τομέα, που συγκεντρώνει ολοένα και περισσότερο το ενδιαφέρον των πολιτών. Οι καταναλωτές με όλο και μεγαλύτερη την ανησυχία για την ποιότητα των προϊόντων με τα οποία τρέφονται καθημερινά, αναζητούν διαρκώς τρόπους και μεθόδους που να πιστοποιούν την ασφάλεια των τροφών.

Η Ε.Ε. μέσω ειδικής νομοθεσίας καθόρισε ένα αυστηρό πλαίσιο για το χαρακτηρισμό των τροφών ως βιολογικά. Τα κριτήρια του χαρακτηρισμού είναι κοινά για όλες τις χώρες μέλη της και κάθε χώρα συγχρόνως καθορίζει δικούς της ανεξάρτητους νόμους και διατάξεις για την εγχώρια κατανάλωση.

Τα βιολογικά προϊόντα και τρόφιμα είναι αποδεδειγμένα πιο θρεπτικά από τα συμβατικά, καθώς περιέχουν ένα σημαντικό αριθμό θρεπτικών ουσιών και γενικά υψηλή περιεκτικότητα σε πρωτεΐνες και άλλα σημαντικά διατροφικά στοιχεία. Αναμφίβολα τα βιολογικά προϊόντα έχουν υψηλότερο κόστος καλλιέργειας και αυτό κατ' επέκταση οδηγεί σε υψηλότερο κόστος αγοράς τους. Η επιλογή για την προσθήκη βιολογικών προϊόντων στη διατροφή μπορεί να κοστίζει τελικά περισσότερο, όμως οι θετικές επιδράσεις στην υγεία είναι αξιόλογες και αδιαμφισβήτητες.

Σημαντική μερίδα του κόσμου δεν έχει όμως ακόμη πειστεί για την σημαντικότητα των βιολογικών προϊόντων και τη συμβολή τους στη διατήρηση της καλής υγείας. Αυτό αποδείχθηκε και από την έρευνα που πραγματοποιήθηκε για τους σκοπούς της παρούσας εργασίας. Η πλειοψηφία των συμμετεχόντων στην έρευνα γνωρίζει τι ακριβώς είναι τα βιολογικά προϊόντα και έχει δοκιμάσει κάποια εξ' αυτών. Γνωρίζουν πώς να τα ξεχωρίζουν, τα προμηθεύονται συνήθως από τις λαϊκές αγορές ή τα ειδικά σημεία πώλησης τους στα σούπερ μάρκετ και γνωρίζουν τη βαρύτητα που έχουν για την υγεία. Η τηλεόραση είναι το κύριο μέσο από το οποίο έχουν ενημερωθεί για τα εν λόγω προϊόντα και παράλληλα επιθυμούν να εξακολουθούν να ενημερώνονται από αυτό το μέσο για κάθε που σχετίζεται με τα προϊόντα αυτά. Οι συμμετέχοντες στην έρευνα ανέδειξαν πως το Κράτος είναι απαραίτητο να τους ενημερώνει και να τους προστατεύει αναφορικά με τα βιολογικά προϊόντα, ενώ παράλληλα η πιστοποίηση είναι βασικό στοιχείο της αναγνωρισιμότητας τους.

Πολύ σημαντικό στοιχείο που προέκυψε από την έρευνα είναι επίσης πως η πλειοψηφία των καταναλωτών δεν γνωρίζει τι είναι ακριβώς η πιστοποίηση. Τέλος επικρατεί έντονα η άποψη πως πρόκειται για προϊόντα ακριβά.

Η πιστοποίηση των βιολογικών προϊόντων αποδεικνύεται πολύ σημαντικό θέμα που απαιτεί ιδιαίτερης προσοχής και επισήμανσης. Είναι βασικό να γνωρίζουν ακριβώς οι καταναλωτές τι σημαίνει πιστοποίηση και πως αυτή εκδίδεται για κάθε προϊόν. Εξάλλου πρόκειται για ένα ζήτημα που αφορά την υγεία και την ασφάλεια τους. Σε αυτό θα μπορούσαν να συνδράμουν σημαντικά τα μέσα μαζικής ενημέρωσης, καθώς απευθύνονται σε μεγάλη μερίδα του κόσμου και παρακολουθούνται επίσης από πολύ μεγάλο ποσοστό καταναλωτών.

5.2 Προτάσεις

Ο όρος βιολογικά προϊόντα μπήκε αναμφίβολα τις τελευταίες δεκαετίες στη ζωή των κοινωνιών και έχει αναδειχθεί σε σημαντικό συντελεστή της καθημερινότητας.

Είναι πολύ σημαντικό μέσω ειδικών ημερίδων, σεμιναρίων και ποικίλων ειδών καμπάνιας να σχεδιαστεί και να οργανωθεί μια δράση ενημέρωσης των πολιτών σχετικά με τα βιολογικά προϊόντα. Είναι καθοριστικής σημασίας για την ανθρώπινη υγεία να γνωρίζει ο άνθρωπος τι τρώει, πως έχει παραχθεί ή παρασκευαστεί αυτό και κατ' επέκταση να γνωρίζει τα συστατικά από τα οποία αποτελείται. Οι διατροφικές συνήθειες του ανθρώπου εξάλλου καθορίζουν την υγεία και την ποιότητα της ζωής του.

Υπάρχει μεγάλη μερίδα ατόμων –ιδιωτών, αγροτών ή και επιχειρηματιών- που θέλουν να ασχοληθούν με την παραγωγή βιολογικών προϊόντων, όμως δεν γνωρίζουν ακριβώς τις ορθές μεθόδους που πρέπει να ακολουθήσουν γι' αυτό. Και εδώ η ενημέρωση είναι βασικός παράγοντας επιτυχίας δράσεων, που σχετίζονται με την απασχόληση των ανθρώπων με τη βιολογική γεωργία. Ιδιαίτερα εφόσον πρόκειται για δραστηριότητες που έχουν απόλυτα επαγγελματικό χαρακτήρα, είναι σημαντικό να υπάρξει η απαραίτητη στήριξη (και κυρίως οικονομική στήριξη) από τους εμπλεκόμενους φορείς (τοπική αυτοδιοίκηση, συνεταιρισμούς, κρατικοί φορείς, τράπεζες κ.α.).

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

Ελληνική και Ξένη Βιβλιογραφία

- Ελευθεροχωρινός, Η. (2010). *Διαμορφώνοντας το μέλλον μιας αειφόρου και καινοτόμου γεωργίας*. Αθήνα: Αυτοκέδοση.
- Ζαρμπούτης Ι., Γκακνή Α. (1992). *Γεωργικές Καλλιέργειες*. Αθήνα, Εκδόσεις ΙΩΝ.
- Θεοχαρόπουλος Α. (2013). *Χάραξη πολιτικής για την προώθηση αειφόρων μορφών γεωργίας και τη στήριξη νέων αγροτών*, Αυτοέκδοση.
- Καραδήμα, Π., Καραδήμας, Θ. (2013). *Οι απόψεις των Ελλήνων καταναλωτών για τα βιολογικά προϊόντα. e-Περιοδικό Επιστήμης & Τεχνολογίας. e-Journal of Science & Technology (e-JST)*.
- Μιγκίρος Γ. (2011). *Διαχείριση νερού ως φυσικός πόρος*, Γεωπονικό Πανεπιστήμιο Αθηνών.
- Παλάτος Γ., Κυρκενίδης Ι., 2006, *Βιολογική Γεωργία*, Αλεξάνδρειο ΤΕΙ Θεσσαλονίκης, Θεσσαλονίκη.
- Παναγιωτακόπουλος Δ. (2007). *Βιώσιμη διαχείριση αστικών στερεών αποβλήτων*, Εκδόσεις Ζυγός, Θεσσαλονίκη.
- Παπαγεωργίου Κ., Τσιμπούκας Δ. κ.α. (1999). *Γεωργική Οικονομία και Πολιτική*, Παιδαγωγικό Ινστιτούτο, Υπουργείο Εθνικής Παιδείας και Θρησκευμάτων.
- ΠΑΣΕΓΕΣ, (Ιούλιος 2013). *Πρόσφατες εξελίξεις στην Αγροτική Οικονομία της Ελλάδος*. Αυτοέκδοση.
- Σαρρή Σ., Χριστάκης Λ. κ.α. (2008). *Βιολογικές καλλιέργειες*, 4^ο Συνέδριο ΠΕΕΚΠΕ 12-14/12/2008, Ναύπλιο.
- ΣΒΒΕ, (2003). *Αριστεία στην Κεντρική Μακεδονία – Δίκτυο βιολογικών προϊόντων*. Αυτοέκδοση.
- Lampkin N., Foster C. et al. (2000). *Organic farming*, in Brower F., Lowe P. (eds), 'CAP Regimes and the European Countryside', CABI Publishing.

Δημοσιεύσεις

- Γαλανοπούλου – Σενδουκά, Σ. (Τμήμα Γεωπονίας - Εργαστήριο Γεωργίας) - Ελεύθερο Ανοιχτό Πανεπιστήμιο Δ. Καστοριάς, 1ος Κύκλος Σπουδών, Θέμα: "ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝ και ΥΓΕΙΑ", 12-6-2004.
- Φουλίδη, Α. Νέες συμπληρωματικές καλλιέργειες. Δημοσίευση 16/05/2012. Υπουργείο Αγροτικής Ανάπτυξης και Τροφίμων. Λαμία.

Ηλεκτρονική Βιβλιογραφία

http://europa.eu/legislation_summaries/agriculture/index_el.htm

<http://www.agrotypos.gr/index.asp?mod=articles&id=83700>

<http://www.day-after.gr/datafiles/file/Presentation134.jpg>

http://www.euraneek.com/alter-agro/pdf/study1_gr.pdf

<http://www.viologika.gr/>

<http://www.a-cert.org/bg/fs-general/item>

<http://www.viologika.gr/viologiki-kalliergeia.php>

<http://www.newsbeast.gr/greece/arthro/538461/arnitiki-psifos-sta-viologika-proioda/>

http://ec.europa.eu/agriculture/organic/images/infographics/organic-farming_el.pdf

<http://www.minagric.gr/index.php/el/for-farmer-2/biologikgeorgiaktinotrofia/641->

[eunikinomothesiabiologika](#)

http://www.statistics.gr/portal/page/portal/ESYE/BUCKET/A1602/PressReleases/A1602_SAM01_DT_DC_00_2011_02_F_GR.pdf

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ

ΕΡΩΤΗΜΑΤΟΛΟΓΙΟ

Παρακαλώ σημειώστε το φύλο σας

- **Γυναίκα**
- **Άντρας**

Παρακαλώ σημειώστε την ηλικιακή ομάδα στην οποία ανήκετε

- 18-24
- 25-34
- 35-44
- 45-54
- **55 και πάνω**

Παρακαλώ σημειώστε το επάγγελμά σας ιδιότητα

- **Δημόσιος υπάλληλος**
- **Ιδιωτικός υπάλληλος**
- **Ελεύθερος επαγγελματίας**
- **Συνταξιούχος**
- **Οικιακά**
- **Φοιτητής**
- **Άνεργος**

Παρακαλώ σημειώστε το επίπεδο μόρφωσή σας

- **Πρωτοβάθμια (απόφοιτος δημοτικού)**
- **Δευτεροβάθμια (απόφοιτος λυκείου)**
- **Τριτοβάθμια (απόφοιτος Α.Ε.Ι./ Τ.Ε.Ι.)**
- **Κάτοχος μεταπτυχιακού/ διδακτορικού**
- **Άλλο:**

Περιοχή διαμονής

.....

- 1) **ΓΝΩΡΙΖΕΤΕ ΤΗΝ ΥΠΑΡΞΗ ΒΙΟΛΟΓΙΚΩΝ ΠΡΟΪΟΝΤΩΝ;**
 - **ΝΑΙ**
 - **ΟΧΙ**

- 2) **ΓΝΩΡΙΖΕΤΕ ΤΙ ΣΗΜΑΙΝΕΙ Ο ΟΡΟΣ <ΒΙΟΛΟΓΙΚΑ ΠΡΟΪΟΝΤΑ>**
 - **ΝΑΙ**
 - **ΟΧΙ**

- 3) **ΕΧΕΤΕ ΑΓΟΡΑΣΕΙ ΠΟΤΕ ΒΙΟΛΟΓΙΚΑ ΠΡΟΪΟΝΤΑ;**
 - **ΝΑΙ**
 - **ΟΧΙ**

- 4) **ΓΝΩΡΙΖΕΤΕ ΜΕ ΠΟΙΟ ΤΡΟΠΟ ΜΠΟΡΕΙΤΕ ΝΑ ΔΙΑΚΡΙΝΕΤΕ ΤΑ ΒΙΟΛΟΓΙΚΑ ΠΡΟΪΟΝΤΑ ΑΠΟ ΤΑ ΣΥΜΒΑΤΙΚΑ;**
 - **ΝΑΙ**
 - **ΟΧΙ**

- 5) **ΑΠΟ ΠΟΥ ΠΡΟΜΗΘΕΥΕΣΤΕ ΒΙΟΛΟΓΙΚΑ ΠΡΟΪΟΝΤΑ;**
 - **SUPER MARKET**
 - **ΛΑΪΚΕΣ ΑΓΟΡΕΣ**
 - **ΚΑΤΑΣΤΗΜΑΤΑ ΒΙΟΛΟΓΙΚΩΝ ΠΡΟΪΟΝΤΩΝ**
 - **ΟΛΑ ΤΑ ΠΑΡΑΠΑΝΩ**

- 6) **ΠΟΙΟΥΣ ΠΑΡΑΓΟΝΤΕΣ ΛΑΜΒΑΝΕΤΕ ΥΠΟΨΗ ΣΑΣ;**
 - **ΥΓΕΙΑ**
 - **ΘΡΕΠΤΙΚΗ ΑΞΙΑ**
 - **ΔΙΑΤΡΟΦΗ ΤΩΝ ΠΑΙΔΙΩΝ**
 - **ΤΑΣΗ ΤΗΣ ΕΠΟΧΗΣ**

- 7) **ΑΠΟ ΠΟΥ ΕΧΕΤΕ ΠΛΗΡΟΦΟΡΗΘΕΙ ΓΙΑ ΤΑ ΒΙΟΛΟΓΙΚΑ ΠΡΟΪΟΝΤΑ;**
 - **ΔΙΑΔΙΚΤΥΟ**
 - **ΦΙΛΟΥΣ**
 - **ΤΗΛΕΟΡΑΣΗ**
 - **ΔΙΑΤΡΟΦΟΛΟΓΟΥΣ**

8) **ΠΩΣ ΚΑΙ ΑΠΟ ΠΟΥ ΘΑ ΘΕΛΑΤΕ ΝΑ ΕΝΗΜΕΡΩΝΕΣΤΕ ΓΙΑ ΤΑ ΒΙΟΛΟΓΙΚΑ ΠΡΟΪΟΝΤΑ;**

- **ΤΗΛΕΟΡΑΣΗ**
- **ΗΜΕΡΙΔΕΣ ΕΝΗΜΕΡΩΣΗΣ**
- **ΕΙΣΑΓΩΓΗ ΣΧΕΤΙΚΟΥ ΜΑΘΗΜΑΤΟΣ ΣΤΗΝ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ**
- **ΜΜΕ**
- **ΑΛΛΟ**

9) **ΠΩΣ ΝΟΜΙΖΕΤΕ ΟΤΙ ΜΠΟΡΕΙ ΝΑ ΠΡΟΣΤΑΤΕΥΣΕΙ ΤΟ ΚΡΑΤΟΣ ΤΟΝ ΚΑΤΑΝΑΛΩΤΗ ΟΣΟ ΑΦΟΡΑ ΤΑ ΒΙΟΛΟΓΙΚΑ ΠΡΟΪΟΝΤΑ;**

- **ΕΝΗΜΕΡΩΣΗ ΣΧΕΤΙΚΑ ΜΕ ΤΙΣ ΤΙΜΕΣ**
- **ΕΝΗΜΕΡΩΣΗ ΣΧΕΤΙΚΑ ΜΕ ΤΗΝ ΔΙΑΤΡΟΦΙΚΗ ΑΞΙΑ**
- **ΧΑΜΗΛΟΤΕΡΗ ΦΟΡΟΛΟΓΙΑ ΣΤΑ ΒΙΟΛΟΓΙΚΑ ΠΡΟΪΟΝΤΑ ΩΣΤΕ ΝΑ ΕΙΝΑΙ ΠΙΟ ΦΘΗΝΑ**
- **ΑΛΛΟΣ ΤΡΟΠΟΣ**

10) **ΠΩΣ ΜΠΟΡΕΙ ΝΑ ΕΙΝΑΙ ΣΙΓΟΥΡΟΣ Ο ΚΑΤΑΝΑΛΩΤΗΣ ΟΤΙ ΤΑ ΠΡΟΪΟΝΤΑ ΠΟΥ ΑΓΟΡΑΖΕΙ ΕΙΝΑΙ ΒΙΟΛΟΓΙΚΑ;**

- **ΑΠΟ ΤΗΝ ΠΙΣΤΟΠΟΙΗΣΗ ΤΟΥ ΠΡΟΪΟΝΤΟΣ**
- **ΜΕ ΤΗ ΣΩΣΤΗ ΕΝΗΜΕΡΩΣΗ ΑΠΟ ΤΟ ΚΡΑΤΟΣ**
- **ΜΕ ΠΡΟΣΩΠΙΚΗ ΕΝΗΜΕΡΩΣΗ ΑΠΟ ΤΑ ΜΜΕ**

11) **ΓΝΩΡΙΖΕΤΕ ΤΙ ΕΙΝΑΙ Η ΠΙΣΤΟΠΟΙΗΣΗ ΤΩΝ ΒΙΟΛΟΓΙΚΩΝ ΠΡΟΪΟΝΤΩΝ;**

- **ΝΑΙ**
- **ΟΧΙ**

12) **ΠΩΣ ΒΡΙΣΚΕΤΕ ΤΙΣ ΤΙΜΕΣ ΤΩΝ ΒΙΟΛΟΓΙΚΩΝ ΠΡΟΪΟΝΤΩΝ;**

- **ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΕΣ**
- **ΠΡΟΣΙΤΕΣ**
- **ΑΚΡΙΒΕΣ**
- **ΑΠΑΓΟΡΕΥΤΙΚΕΣ**

13) **ΠΟΙΕΣ ΚΑΤΗΓΟΡΙΕΣ ΒΙΟΛΟΓΙΚΩΝ ΠΡΟΪΟΝΤΩΝ ΠΡΟΤΙΜΑΤΕ;**

- **ΤΡΟΦΙΜΑ**
- **ΚΑΛΛΥΝΤΙΚΑ**
- **ΠΡΟΪΟΝΤΑ ΓΕΝΙΚΗΣ ΧΡΗΣΗΣ (προϊόντα καθαρισμού κ.α.)**